

Geliş Tarihi : 14.12.2023
Kabul Tarihi : 15.02.2024

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1404879>

Vatandaş, S., Avcı, M. G., & Vatandaş, C. (2024). Türkiye’de Cumhuriyet’in 10. yılı kutlamaları. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(Cumhuriyet’in 100. Yılı Özel Sayısı), 238-265. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1404879>

TÜRKİYE’DE CUMHURİYET’İN 10. YILI KUTLAMALARI

Saniye VATANDAŞ¹, Mehmet Güven AVCI², Celalettin VATANDAŞ³

ÖZ

Türkiye, 29 Ekim 1923 günü, tarihinin önemli eşiklerinden birini geçti ve o gün rejim değişikliği yaşamıştır. Bu nedenle 29 Ekim günü çok önemsenmiş, ilki 1924 yılında olmak üzere, her 29 Ekim günü “Cumhuriyet Bayramı” olarak kutlanmaya başlanmıştır. Bunlar içerisinde en önemseneni ise 1933 yılının Cumhuriyet Bayramı olmuştur. 1933 yılının 29 Ekim günü birçok bakımdan önemli bulunmuş ve o seneki kutlamalara özel bir önem verilmiştir. Bunun dahili ve harici birçok sebebi vardır. Fakat bir özellik, herkese verilmek istenen mesajın ortak yönünü oluşturmuştur. Bu, on yıl önce kurulduğunda hakkında olumlu düşüncelerin, gelişip-büyüyeceğine dair ümitlerin olmadığı bir rejimin on yıl gibi kısa sürede ne kadar büyük işler yaptığını gösterme arzusudur. Bu amaçla, kutlama törenlerinin en üst düzeyde coşkulu olması istenmiştir. Kutlama törenlerinin her detayı titiz bir şekilde düşünülmüş uygulamaya konmuştur. Bu araştırma, dönemin şartlarında Cumhuriyet’in onuncu yıl dönümüne yüklenen anlam ve önemi, o günün belgelerinden hareketle tespit etme amacındadır. Bu nedenle söz konusu kutlamalar, dönemin resmî belgelerinden ve yine o dönemin dergi ve günlük gazetelerinde yer alan makale ve haberlerden hareketle ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Cumhuriyet Bayramı, Cumhuriyet’in Onuncu Yılı kutlamaları, halk kürsüleri, Onuncu Yıl Affı

¹ Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, svatandas@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9075-0152>

² Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, mgavci@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4519-215X>

³ Prof. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, cvatandas@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1431-3553>

Date Received : 14.12.2023

Date Accepted : 15.02.2024

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1404879>

Vatandaş, S., Avcı, M. G., & Vatandaş, C. (2024). Celebrations of the 10th anniversary of the Republic in Türkiye. *HUMANITAS - Journal of Social Sciences*, 12(Special Issue of the 100th Anniversary of the Republic), 238-265. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1404879>

CELEBRATIONS OF THE 10TH ANNIVERSARY OF THE REPUBLIC IN TÜRKİYE

Saniye VATANDAŞ⁴, Mehmet Güven AVCI⁵, Celalettin VATANDAŞ⁶

ABSTRACT

On October 29, 1923, the regime changed in Türkiye. For this reason, October 29 was considered very important, and October 29 of each year, the first of which was in 1924, began to be celebrated as the "Republic Day". The most important of these was the Republic Day of 1933. October 29, 1933 was considered important in many respects and a special importance was attached to the celebrations of that year. There are many internal and external reasons for this. However, one feature constituted the common aspect of the message intended to be given to everyone. This was the desire to show how many great things have been done in a short period of ten years by a regime about which there were no positive thoughts when it was established ten years ago and no hopes that it would develop and grow. For this purpose, the celebration ceremonies were intended to demonstrate the highest level of enthusiasm. Every detail of the celebration ceremonies was meticulously thought out and put into practice. This research aims to determine the meaning and importance attributed to the tenth anniversary of the Republic in the conditions of the period, based on the documents of that day.

Keywords: Republic, Republic Day, Tenth Year of the Republic celebrations, public pulpits, Tenth Anniversary Amnesty

⁴ Assoc. Prof. Dr., Tekirdag Namik Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, svatandas@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9075-0152>

⁵ Assoc. Prof. Dr., Tekirdag Namik Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, mgavci@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4519-215X>

⁶ Prof. Dr., Tekirdag Namik Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, cvatandas@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1431-3553>

Giriş

Cumhuriyet’in ilanının birinci yıldönümü olan 29 Ekim 1924 gününün resmî törenle kutlanacağı özel bir kararname (Düster, 5. Tertib, C.5, 26 Teşrin-i Evvel 1340, s. 666) ile ilan edildiğinde, Cumhuriyet Türkiye’sinin önemli bir geleneği de başlamış oldu. Bu gelenek oldukça önemli kararlar eşliğinde bilinçli ve güçlü bir şekilde başlatıldı. Kutlamaya ilişkin bir kararname çıkarıldığı gibi, Cumhuriyet’in birinci yıl dönümünün kutlama tarzı, verilen resmi beyanatlarla radyo ve gazeteler üzerinden topluma detaylı bir şekilde açıklandı. Çünkü tüm toplumun özel anlamına binaen 29 Ekim gününü önemsemesi isteniyordu. Bu konuda Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 28 Ekim 1924 tarihli haberi bir örnektir. Haberde, kutlamanın nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin oldukça detaylı bilgiler kamuoyu ile paylaşılmıştır. Gazetenin haberine göre, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, 29 Ekim günü öğleden sonra saat iki ile üç arasında Meclis’te bulunan makamında kutlamaları kabul edecek, saat üçte de Meclis binası önünde yapılacak geçit resminden sonra yabancı sefirleri kabul edecektir. Gazetenin ertesi günkü nüshasında haber büyük oranda tekrar edilirken, tebrik listesi ve sırası detaylı bir şekilde verilmiş, ayrıca Ankara’da gece fener alayı ve şenliklerin yapılacağı duyurulmuştur. 29 Ekim tarihli Vatan gazetesi ise kutlamalara ilişkin bilgiler verdiği “İstanbul’da İlk Cumhuriyet Bayramı Merasimi” başlıklı haberinde, 29 Ekim gününü “bayram” olarak nitelemiştir. Bu, o gün için oldukça önemli bir niteleme olup, 29 Ekim gününe çok özel bir anlam ve değer atfetmektedir. Sadece bu da değil, Ankara ve İstanbul başta olmak üzere il merkezlerinde gerçekleştirilecek Cumhuriyet törenleri, 31 Ekim tarihli gazetelerin neredeyse tamamının ortak haber konularından biri durumundadır. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi Ankara’daki törenleri haberleştirirken, Vatan gazetesinden iki gün sonra da olsa, kutlamalarla ilgili olarak “bayram” kelimesini kullanmış “Cumhuriyetimiz ilk yıldönümünü bayramların içinde en büyük bayram olarak te’sid etti” demiştir. Bunların yanı sıra dönemin İçişleri Bakanı Recep (Peker) Bey, Cumhuriyetin ilanının yıldönümü münasebetiyle yapılacak törenle ilgili İstanbul Belediyesi’ne gönderdiği 27 Ekim tarihli telgrafında “Türkiye Devleti şekl-i hükümetinin idare-i Cumhuriyete inkılâp ettiği mesud güne” atıfla İstanbul’da yapılacak törenler konusunda titiz davranılmasını ve “Türkiye’yi halasa götüren inkılâbın tebellür ettiği bugüne hürmetle bilimüm devairin tatili tamimen rica olunur” (Cumhuriyet, 27 Teşrin-i Evvel 1924) demiştir. Böylece, 29 Ekim günü özel bir nitelik daha kazanmış ve o gün resmî tatil günü olmuştur.

Cumhuriyet’in ilanının 29 Ekim 1924 gününe denk gelen birinci yıl dönümü resmî törenlerle kutlanmış olmasına karşılık, Cumhuriyetin ilan günü olan 29 Ekim’in resmen “bayram” ilan edilme tarihi 19 Nisan 1925 günü TBMM’de görüşülen ve kabul edilen 4 maddelik kanunla gerçekleşmiştir. Kanunun gerekçesinde, “tüm medeni ülkelerin” kendilerine özel bir günü “milli bayram günü” olarak kabul ettikleri, örneğin Fransa’da 14 Temmuz, Amerika’da 24 Temmuz gününün “milli bayram günü” olduğu, söz konusu milletlerin ilgili günde hem ülke içinde hem de ülke dışında resmî olarak tören ve kutlamalar yaptıkları ifade edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt I, İçtima Senesi II, Devre II, s. 164). Kanunun kabulüyle birlikte takip eden yıllardaki tüm 29 Ekim günleri “milli bayram” olarak kutlanmaya başlanmıştır. Kutlama tören ve eğlenceleri şehirler arasında ve yıllar içinde farklılık arz etse bile, “Cumhuriyet Bayramı” özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde çok daha özel, büyük ve coşkulu törenlerle kutlanmıştır.

Özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir başta olmak üzere, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki “Cumhuriyet kutlamaları” birçok bakımdan ortak ritüellere ve sembollere sahip olmuştur. Bu ritüel ve semboller üzerinden Cumhuriyet rejiminin önemine ve anlamına vurguda bulunulmuş, toplumun bu anlam ve önemi kavraması arzulanmıştır. Söz konusu törenlerin hemen hiç değişmeyen dört temel ritüel ve sembolünü ise “resmî kabul”, “geçit resmi”, “fener alayı” ve “Cumhuriyet balosu” oluşturmuştur. Bunların yanı sıra, Cumhuriyetin ilanına uzanan süreçteki zaferleri sembolize etmek için “zafer perisi” olarak nitelendirilen özel giysili bir genç kız

(Hâkimiyeti Milliye, 31 Teşrin-i Evvel 1926), yahut elinde defne yaprağı bulunan ve bir omuzu açık kalacak şekilde vücuduna bayrak sarılmış, başında ay yıldızlı taç bulunan “Cumhuriyet timsali” (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1929) bir genç kız, 1920 ve 30 yıllardaki Cumhuriyet törenlerinin neredeyse hiç değişmeyen özellikleri arasında yer almıştır. Yine bu tören ve kutlamalarda Atatürk fotoğraflarına ve inkılapları temsil eden fotoğraf yahut yazılara muhakkak yer verilmiştir (Cumhuriyet, 29 Teşrin-i Evvel 1926). Bayram günü resmi dairelerin, özel işyerlerinin, ulaşım araçlarının, büyük caddeler üzerindeki evlerin balkonlarının bayraklarla ve renkli kağıtlarla süslenmesi, gece şehirlerin ana caddelerinin tamamen aydınlatılması hemen hiç değişmeyen bayram etkinlikleri arasında yer almıştır. Önceleri üç büyük şehirde ve daha çok üst düzey bürokratlarla sınırlı olan “Cumhuriyet baloları” ise gittikçe kasabalara ve hatta köylere kadar yaygınlaştırılmış, Cumhuriyet baloları, kapatıldığı 1931 yılına kadar Türk Ocakları, takip eden yıllarda ise Halkevleri tarafından düzenlenmiştir. Kutlamaların önemli unsurlarından biri de gazetelerdir. Gazetelerin “Cumhuriyet Bayramı” haberlerinde, Cumhuriyetin anlamı, faziletleri gibi konulara genişçe yer verilmiştir. Ayrıca yazarlar benzer başlıklarla ve içeriklerle Cumhuriyet konusunu işledikleri yazılar yazmışlardır.

Önceki Cumhuriyet Bayramları her yeni yılda daha büyük bir coşkuyla kutlanmış olmasına rağmen, 1933 yılının Cumhuriyet Bayramı’nın coşkusu çok daha büyük ve özel olmuştur. Osmanlı’dan devralınan ve XX. yüzyılın ilk çeyreğindeki savaşlar, hastalıklar, kitlesel göçler nedeniyle normallliğini kaybetmiş demografik yapıya, neredeyse hiç olmayan sanayiye, bitme noktasına gelmiş tarım ve hayvancılığa, yıllarca sürmüş savaşlar nedeniyle tüm güç ve imkânlarını neredeyse tamamen kaybetme aşamasına gelmiş bir ülke ve devlete rağmen, asri insan ve toplum oluşturma projesinin gereğine uygun olarak kalkınmakta ve zenginleşmekte olan bir ülke inşa etme çabalarının on yıl gibi kısa sürede geldiği aşamayı büyük bir coşkuyla tüm ulusla birlikte kutlamaya karar verilmiştir. “Fırtına ortasında dümeni kırılmış bir gemi” (Son Posta, 29 Teşrin-i Evvel 1933) halinden, “modern Ergenekon’dan” (Nadi, 1933) nasıl çıkıldığı ve “zafer güneşinin” (Refik, 1933) nasıl bu kadar parlar hale geldiği, “on sene içinde aklın alamayacağı kadar büyük inkılaplar yapıldığı” (Behnan, 1934, s. 2) hatta ülkenin “şahlandırıldığı” tüm dünyaya gösterilmek istenmiştir.

İletişim imkânlarının son derece sınırlı olduğu 1933’lerin şartlarında, on yılda yapılanlar ve yapılması planlananlar tüm dünyaya anlatılmak, gösterilmek, hatırlatılmak istenmiştir. Bunun için, gerçekleştirilen değişim ve dönüşümlerin, yürütülen inşa çabalarının adeta lokomotif olan ve bu özelliğiyle ulaşılan tüm başarıların sebebi olarak görülen Cumhuriyet rejimine atıfla Cumhuriyet Bayramı önemli bir sembol olarak seçilmiştir. Bu bayram ile on yılın muhasebesinin yapılması, on yıl gibi kısa bir zamanda “büyük işler yapıldığının” dünyaya anlatılması kararlaştırılmıştır. Dönemin özel veya genel tüm olumsuz şartlarına rağmen elde edilen başarılar, idealler doğrultusunda kısa sürede kat edilen büyük mesafe tüm dünyaya gösterilmek istenmiştir. Ayrıca ve hatta özellikle ulusun tüm fertlerinin on yıl gibi kısa sürede sahip oldukları imkân ve değerli konumları görmeleri, anlamaları arzulanmıştır. Bu nedenle yurdun dört bir tarafında her zamankinden daha büyük ve coşkulu kutlamalar yapılması, bu kutlamalar üzerinden “Cumhuriyetin kazandırdıklarının” (Nazım, 1933) halka daha güzel şekilde anlatılması amacıyla topyekûn sayılabilecek bir kutlama seferberliği ilan edilmiştir.

Cumhuriyetin 10. Yıl Kutlamaları için Yapılan Hazırlıklar

22 Nisan 1933 tarihli Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği’ne ait bir yazıda (BCA, Fon Kodu: 450.01, Yer No, 11 50 36-1, 22 Nisan 1933), Cumhuriyetin onuncu yıldönümünden bahsedilerek, o günün Türkiye için özel önemine dikkat çekilmiştir. Buna bağlı olarak da o gün gerçekleştirilmesi istenen tören ve kutlamalar ile ilgili bir plan ortaya konmuştur. Söz konusu yazı, Cumhuriyetin ilanının onuncu yılına özel bir anlam yüklediğinin ilk resmi işaretidir. Onuncu yıl kutlamalarına ilişkin ilk yasal girişim ise 1933 senesinin haziran ayında gerçekleşmiştir. Bir grup milletvekili, “Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlama

Kanunu” başlıklı kanun tekliflerini 9 Haziran 1933 günü Meclis Başkanlığına sunarlar, Cumhuriyet Bayramı’nın 1933 yılına ait yıldönümü ile ilgili süreci de başlatmışlardır. 12 maddelik kanun teklifinde, 29 Ekim 1933 günü gerçekleştirilecek kutlamaların geçmişteki kutlamalardan farklı olmasına yönelik özel vurguda bulunulmuş, söz konusu kutlamaların on yıl gibi kısa sürede gerçekleştirilen onurlu ve başarılı işlerle ilgili bir teşekkür düzeyinde kalmayıp, aynı zamanda gelecek nesiller için yeni bir başlangıç olması arzulandığı ifade edilmiştir. Kanun teklifinin gerekçesinde dolaylı bir şekilde dile getirildiği üzere, Cumhuriyet’in ilanının onuncu yıldönümüne yüklenen özel anlam, Cumhuriyet rejimi ile ilgili konuda halkı bilgilendirme ve bilinçlendirmenin yanı sıra, çok daha fazlasıyla Avrupa toplum ve devletlerine doğrudan mesaj verme amacıyla ilgilidir. Cumhuriyet için on yıl önce ifade edilen umut kırıcı, karamsar tespit ve görüşlere cevap verilmek istenmiştir. Çünkü Lozan görüşmeleri sırasında ve sonrasında, başta İngiliz bürokratlar olmak üzere, Avrupa devletlerinin bazı temsilcileri tarafından Türkiye’yi aşağılayan, Türkiye için olumsuz tespitlerde bulunan resmi görüşler dile getirilmişti. Lozan görüşmelerine İngiltere’yi temsilen katılan Lord Curzon’un Türkiye’yi temsil eden İsmet İnönü’ye sarf ettiği sözler bu konuda önemli bir örnekti. Lord Curzon’un İsmet İnönü’ye sarf ettiği “Memleketiniz haraptır. İmar etmeyecek misiniz? Bunun için paraya ihtiyacınız olacaktır. Parayı nereden bulacaksınız? Para bugün dünyada bir bende var, bir de yanımdakilerde...” (İnönü, 1987, s.89-90) sözleri oldukça can acıtıcıydı. Üstelik Lord Curzon bununla da yetinmemiş, Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra New Conventional gazetesine verdiği demeçte “Gerçekten Türkiye teorik bakımdan bağımsız bir hükümet oldu. Fakat... bu bağımsızlığın ömrü pek kısa olacak”¹² (Aydemir, 2000, s. 240) demişti. Genç Cumhuriyetin liderleri bunları unutmamışlardı. Bu nedenle de onuncu yıl tören ve kutlamalarıyla, Avrupalılara yanıldıklarını göstermek istiyorlardı. Türk ulusunun Cumhuriyet’in kazanımlarını daha derinden kavramasını sağlamak da bir başka amaçtı (Koçak, 1987, s. 199). Bu nedenlerle oldukça kapsamlı ve coşkulu bir Cumhuriyet Bayramı programı hazırlanmasını istediler. Ulusun neredeyse tüm fertlerinin söz konusu programın kendilerine sorumluluk yükleyen aşamalarına katılım sağlamaları ve destek vermeleri ise özellikle istenmiştir. Bu açıdan “Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlama Kanunu” başlıklı kanun teklifinde, Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarında halkın sadece izleyen olmaktan çıkıp, aktif rol alması gerektiğinin dile getirilmesi ve bu kapsamda sorumluluklar tayin etmesi önemlidir. Kanun teklifi, TBMM’nin 11 Haziran 1933 tarihli birleşiminde görüşüldükten sonra kabul edilmiştir. 2305 sayılı bu kanun, sürecin resmi boyutu açısından başlangıç niteliğindedir. Çünkü takip eden aylarda kutlamaların kapsamı ve şekli ile ilgili başka kanunlar yapılarak, kararname yayımlanarak “Onuncu Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”nın tüm detayları titiz bir şekilde oluşturulmuştur⁷.

2305 sayılı “Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlama Kanunu”na göre Cumhuriyet Bayramı, önceki yıllardan farklı olarak 29-31 Ekim 1933 tarihlerini kapsayacak şekilde üç gün kutlanacaktır. Bu üç gün, resmî tatil olacaktır. Tören ve kutlamaları planlamak ve yürütmek amacıyla özel komisyon, komite ve heyetler oluşturulacaktır. Bu kararın bir gereği olarak ilk önce “Onuncu Cumhuriyet Bayramı Kutlama Yüksek Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon üyelerinin kimlerden oluşacağı 14668 sayılı kararname ile belirlenmiştir. Komisyon başkanlığına Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri Recep Bey (Peker) getirilmiştir. Kutlamalardan birinci derecede bu komisyon sorumlu olacaktır. Kutlamaların ülke düzeyinde tam uyum ve düzen içerisinde gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla tüm şehirlerde kutlama komite ve heyetlerinin teşkiline karar verilmiştir. Bu komite ve heyetlerin “Yüksek Komisyon”

⁷ Cumhuriyet’in 10. yıl kutlamalarının safhalarını ve kapsamını belirleyen ve şekillendiren kanunlar ve kararname şunlardır: 16 Teşrin-i Evvel 1933 tarihli 2318 Sayılı Kanun, 23 Teşrin-i Evvel 1933 tarihli 2319 Sayılı Kanun, 23 Teşrin-i Evvel 1933 tarihli 2320 Sayılı Kanun, 23 Teşrin-i Evvel 1933 tarihli 2321 Sayılı Kanun. Bunların Dışında 15 Temmuz 1933 tarihli 14668 Sayılı Kararname, 18 Teşrin-i Evvel 1933 tarihli 15073 Sayılı Kararname, 22 Teşrin-i Evvel 1933 tarihli 15098 Sayılı Kararname, 22 Teşrin-i Evvel 1933 tarihli 15113 Sayılı Kararname.

ile tam bir uyum içerisinde süreci yönetmelerini sağlayabilmeleri için gerçekleştirilecek haberleşmeler ücretsiz olacaktır.

Yüksek Komisyon ilk andan itibaren işi sıkı tutmuş, 1933 yılının temmuz ayında gerçekleştirdiği bir toplantısının gündemini il merkezlerinin yanı sıra ilçe, kasaba ve köylerde kurulacak “Onuncu Cümhuriyet Bayramı Kutlama Komiteleri” oluşturulmuştur (Hâkimiyeti Milliye, 16 Temmuz 1933, s.1; Hâkimiyeti Milliye, 13 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Buna ilaveten kutlamaların her bir alanında sorumluluk üstlenecek *Merasim Komitesi, Radyo Komitesi, Yayın Komitesi, Sergi ve Dekorasyon Komitesi, Temsil Komitesi, Konferans ve İrşat Komitesi* adı altında özel birimler teşekkül ettirilmesine karar verilmiştir. Törenlere halkı dahil etmek, halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek özellikle önemsendiğinden, en az bir buçuk milyon kişinin katılmasını hedefleyen programlar yapılması planlanmıştır. Bu amaçla il ve ilçelerin salon ve meydanlarında en az bir konferans verilmesi, temsiller gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır (Cumhuriyet, 13 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Yapılan planlamaya göre özellikle illerdeki kutlamalar 23 güne yayılacak, üç günlük bayramdan on gün önce başlayıp, on gün sonra bitecektir. Halkın katılımını kolaylaştırmak için resmi ulaşım araçlarının ücretlerinde indirimle gidilecektir (Resmi Gazete, 26 Haziran 1933). Bunun yanı sıra geçit resmine katılacak asker, polis, jandarma, öğrenci ve izcilerden ulaşım ücreti alınmayacaktır. Mektup ve telgraf ücretleri yarıya indirilecektir (BCA, Fon Kodu, 450 01, Yer No, 11 50 36.1, 11.6.1933). Üzerinde Atatürk’ün resminin bulunduğu 10. yıla özgü hatıra madalya basılacaktır. Yüksek Komisyonun davetlisi olarak Türkiye’ye gelecek 200 konunun Devlet Demiryollarında ücretsiz seyahat etmeleri sağlanacaktır (Resmi Gazete, 23 Teşrin-i Evvel 1933). Kutlamaların masraflarını karşılamak için 12 Ekim 1933’te bir ek kanun çıkarılmış, ne kadar paranın nerelerde ve nasıl harcanacağı belirlenmiştir. Törenlerin masrafları için 50 bin liralık bir bütçe oluşturulmuştur (Resmi Gazete, 16 Teşrin-i Evvel 1933, Sayı 2530; Hâkimiyeti Milliye, 13 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Ekonomik sıkıntıların üst düzeyde olduğu bir zamanda, törenler için ayrılan bu paranın harcanmasında azami titiz davranılması gerektiği ise özellikle ifade edilmiştir. Fakat bu paranın yeterli olmayacağı kısa sürede anlaşılınca kutlama masraflarını karşılamak için yine ek bir kanunla mevcut bütçeye 179.797 lira ilave edilmiştir (Resmi Gazete, 23 Teşrin-i Evvel 1933).

“Onuncu Cümhuriyet Bayramı Kutlama Yüksek Komisyonu” ilk andan itibaren işi sıkı tutmuş, herhangi bir aksamaya imkân vermeyecek şekilde planlamaları titiz şekilde hazırlamıştır. “Yüksek Komisyon”un yetki ve sorumluluğu dahilinde yapılması planlanan işler ve uygulamalar arasında yer alan kararlar, sürecin ne kadar titiz şekilde düşünülüp uygulamaya konulduğunu ortaya koyar mahiyettedir. Bu kararlardan bazıları şunlardır: Her yerleşim merkezindeki nüfusun en az onda birinin törenlere katılımının sağlanması; yerleşim birimlerinin merkez meydanına “Cümhuriyet Meydanı” ismi verilmesi; bütün resmi dairelerin, kurum ve kuruluşların, Halk Fırkası birimlerinin, halkevlerinin, okulların ve cemiyetlerin binalarının süslenmeleri ve bayram süresince aydınlatılmaları; herkesin rahatlıkla okuyabileceği şekilde düzenlenmiş Millî Mücadele’nin ve inkılâpların anlatıldığı 200 bin adet yazı, resim ve levha hazırlanarak tüm yerleşim birimlerine gönderilmesi; radyo yayınlarının güçlendirilmesi ve şehir merkezlerine konacak ilave hoparlörler sayesinde radyo yayınlarının herkes tarafından dinlenilmesinin sağlanması; radyo programları arasında Cumhuriyet ve İnkılâpların anlatıldığı şiirlere, destanlara, marşlara, türkülere çokça yer verilmesi ve radyo piyesleri gerçekleştirilmesi; Kurtuluş Savaşının, Cumhuriyetin kuruluşunun ve Cumhuriyetin On Yılı’nın anlatıldığı bir *Rehber Kitap* hazırlanması; “Köy Kutlama Programı” dâhilinde köylerde konferanslar verilmesi ve tiyatro gösterileri düzenlenmesi; iş yerlerinin bayram günlerinde kapalı tutulması... (Cumhuriyet, 13, 20 Teşrin-i Evvel 1933) Önceki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında yer alan Cumhurbaşkanı’nın tebrikleri kabul etme merasimi bu sene yapılmayacak, bunun yerine Cumhurbaşkanı, törenin gerçekleştirileceği at yarışları sahasından radyo ile tüm millete hitap edecektir. Cumhurbaşkanı Atatürk’ün Ankara’da yapacağı bu

konuşmanın, radyo aracılığıyla tüm yurttaki meydanlara konan hoparlörler üzerinden herkes tarafından dinlenmesi sağlanacaktır. Kutlamaların merkezi Ankara olduğundan geçit törenine iki yüzden fazla uçak katılacak, başta İstanbul olmak üzere diğer şehirlerden Ankara’ya gelecek beş bin izci ve beş yüz sporcu için okullar 14 Ekim’de tatil edilecektir (Milli Gazete, 9 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2).

Onuncu Yıl kutlama programının şeklini ve niteliğini belirleyen 2305 sayılı kanun gereği, bayramdan on gün öncesini, üç günlük bayram günlerini ve bayramdan sonraki on günü kapsayan günlerde ulaşım araçları ücretlerinde indirimle gidilmesi kararlaştırılmış, bu doğrultuda olmak üzere devlet ve özel şirketler tarafından işletilen ulaşım firmalarından indirim yapmaları istenmiştir. Kendilerinden ulaşım ücretlerinde indirimle gitmeleri istenen şirketlerden bazıları 19 Ekim’den başlayarak yirmi üç gün, diğer bazıları 26 Ekim’den başlayarak dokuz gün, diğer bazıları ise 27 Ekim’den itibaren yedi gün boyunca ulaşım ücretlerinde %50 ile %80 arası oranlarda indirim yapmayı uygun görmüşlerdir. Banliyö trenlerinin ücretlerinde ise bayram günleri içinde %20 indirim yapılacaktır (Milli Gazete, 16 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2; Hâkimiyet-i Milliye, 20 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Devlet kurumları yanında, birçok kişi kutlamalar süresince sokaklarda olacağından, bunların yemek ihtiyacını rahatlıkla giderebilmeleri için lokantaların da indirim yapmaları kararı alınmıştır (Cumhuriyet, 25 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5).

Yüksek Komisyon, Cumhuriyetin ilk on yılında gerçekleştirilen yenilik ve gelişmeleri kapsayan bir *Rehber Kitap* hazırlatmış (Kutlama Yüksek Komisyonu, 1933), bu kitap bütün resmî kurumlara gönderildiği gibi, bazı kısımları Fransızcaya tercüme edilerek, Anadolu Ajansı aracılığıyla dünya basınına dağıtılmıştır (Milliyet, 20 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6). Ayrıca Yüksek Komisyonun öncülüğünde *Köylülere Konferans* adlı bir kitapçık hazırlatılıp, tüm köylere dağıtılmıştır. Halkı Cumhuriyet konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek için tanınmış yazarların edebî eserlerinin sahnelenmesi için özel çalışmalar yapılmıştır. Söz konusu eserlerin mümkün olduğunca özel dekor gerektirmeyen bir tarzda hazırlanmasına dikkat edilmesi istenmiştir. Böylelikle her mekânda kolaylıkla sahnelenmesi mümkün olabilecektir. Birçok yazardan ve yayıncıdan onuncu yıl anısına kitap yazmaları ve yayınlamaları istenmiş, bu şekilde 80’i kitap, 48’i dergi özel sayısı olmak üzere toplam 128 yayın yapılmıştır¹⁶ (Gerçek, 1934, s. 4473-455). Genellikle birer sayfa olmak üzere, konusu “Cumhuriyet” ve “İnkılaplar” olan destanlar hazırlanıp, bunlar toplamda 400 bin adet basılarak köylere kadar dağıtılmıştır (BCA, Fon Kodu, 490 01, Yer No, 11 50 35-2, 3.10.1933). Onuncu yıl adına özel afişler hazırlanarak meydanlara ve sokaklara asılmıştır. Bu afişlerde Osmanlı-Cumhuriyet dönemi karşılaştırmalarına özel bir önem verilmiştir. Osmanlı dönemi ile Cumhuriyet dönemi eğitim faaliyetlerini karşılaştıran afiş bu konuda tipik bir örnektir (Milliyet, 4 Teşrin-i Evvel 1933). Kılık kıyafet ile ilgili düzenlemeler de söz konusu afişlerin bir diğer konusudur (Milliyet, 10 Teşrin-i Evvel 1933). Bu afişler gazetelerde de yayınlanmıştır. Yüksek Komisyona bağlı “Konferans ve İrşat Komitesi” tarafından *İstiklâl ve Millet’in Bekası, Kanun Menbaaları ve Laiklik, Türk Devletçiliği, Büyük Değişikliğin İnanç Kaynağı (İnkılabın İlmihali), İnkılâpçılığımız* adlı konferans metinleri hazırlanmış ve bu metinler farklı yerleşim merkezlerine gönderilmiştir. Yine köylere gönderilmek üzere 15 günde bir yayınlanan ve ücretsiz dağıtılan *Yurt* isimli bir gazete çıkarılmasına karar verilmiş, bu gazetenin dikkat çekmesi için renkli, ilgi görmesi için de bol resimli olmasına özel bir önem verilmiştir⁸ Yüksek Komisyonu’nun karar ve planlamaları gereği, bir yüzünde *Türkiye Cumhuriyeti 1923-1933* yazısı, diğer yüzünde Atatürk resmi olan bronz bir hatıra madalya bastırılmıştır. Madalyonunu ücreti 15 kuruş olarak belirlenmiştir (Resmi Gazete, 18 Teşrin-i Evvel 1933). Posta Genel

⁸ Konuyu özel olarak araştıran Bengül Salman Bolat (Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923–1960), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012, s. 113), bu gazetenin herhangi bir nüshasına rastlamadığını ifade etmektedir. Bu durumun, söz konusu düşüncenin uygulamaya aktarılmamasından mı yoksa araştırma sırasında ulaşılamamasından mı kaynaklandığını bilmiyoruz.

Müdürlüğü tarafından “Onuncu Yıl” adına 3,5 milyon adet hatıra pulu çıkartmıştır. Pulların birinde tarımdaki gelişmeler resmedilmiştir. Kutlama törenlerine katılacaklara dağıtılmak üzere 25x18 cm ebadında bayraklar hazırlanmıştır. Tüm ülkede “Cümhuriyet” isminin benimsenmesini ve yaygınlaşarak kabulünü hızlandırmak amacıyla isim koyma ve anıt inşa etme süreci başlatılmış, pek çok şehirde törenlerin yapıldığı merkezi alanlara “Cümhuriyet Meydanı”, büyük caddelere “Cümhuriyet Caddesi” adları verilmiştir. Örneğin, “Beyazıt Meydanı”nın adı “Cümhuriyet Meydanı” olarak değiştirilmiştir (Cumhuriyet, 24 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5; Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Onuncu yıl hatırası olarak “Cümhuriyet Anıtı” denilen eserler inşa edilmiştir. “Toprak Alma Merasimi” çerçevesinde “Cümhuriyet meydanlarından” alınan toprakların, ülkedeki birlik ve beraberliği göstermek adına Ankara’ya gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu işlemin tüm aşamaları titiz bir şekilde belirlenmiştir. Buna göre: Bütün Türkiye’yi temsil etmek üzere her ilden toprak alınarak Ankara’ya yollanacaktır. Her yerde toprak alınma işi halkın katılımı ve resmî törenle yapılacaktır. Toprak alma sırasında edebî konuşmalar yapılacaktır. Bu topraklar bir pakete konulacak, o yerin komitesi tarafından mühürlenecektir. Bunlar ilk önce vilayetlerde toplanacak, sağlam zarfa tekrardan konulacak ve zabıt tutulacaktır. Bu topraklar daha sonra Ankara’ya gönderilecek ve Türk vatanının birliğini gösterecek bir yerde toplanıp, muhafaza edilecektir (Hizmet, 22 Teşrin-i Evvel 1933; Halkın Sesi, 22 Teşrin-i Evvel 1933).

Onuncu Yıl tören ve eğlenceleri dahilinde tüm resmi kurum ve kuruluşlara çeşitli görevler verilmiştir. Hava Kuvvetleri Komutanlığına da özel bir görev verilmiş, 29 Ekim günü Ankara’da gösteri uçuşu yapması planlanan uçakların daha önce benzer gösterileri diğer bazı şehirlerde de yapması, bu gösteri uçuşları sırasında “Cumhuriyet” ve “İnkılapları” konu edinen vecizelerin yazılı kâğıtlar dağıtılması kararlaştırılmıştır (Cumhuriyet 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Plan gereği yaklaşık 50 milyon kâğıt hazırlanmıştır (Cumhuriyet 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Onuncu yıl için hazırlanan *Rehber Kitap*’ta da yer alan vecize sözlerden biri “Durmayalım Düşeriz” şeklindedir. Bazı yazarlar bu vecize sözleri konu edinen yazılar hazırlamışlar ve gazetelerde yayınlamışlardır. Dönemin ünlü yazarlarından Peyami Safa bu konuda örnek olup, “Durmayalım Düşeriz” vecizesi ile ilgili olarak şöyle yazmıştır: “Öz Türkçe iki kelimeden ibaret en kısa iki cümle. Herhangi bir inkılap hızının mantığını en iptidai kafalara sokacak kadar sade bir ifade içinde en geniş mana. Yeryüzünün halka hitap eden hiçbir vecizesi, büyük manasını bu kadar ifade etmemiştir: Durmayalım Düşeriz” (Safa, 1933, s.3). Cumhuriyetin onuncu yılı kutlama programı çerçevesinde 20 bin civarındaki köye CHF tarafından Türk bayrağı ve Altı Ok’lu CHF bayrağı gönderilmiştir (Resmi Gazete 22 Teşrinievvvel 1933). Maarif Vekaleti “Onuncu Yıl” münasebetiyle bir dizi roman, piyes, destan kitabı yayınlamış ve bunları yurdun dört bir yanına dağıtmıştır (Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 4). Şehirlerin başta ana meydan olmak üzere farklı bölgelerine kurulan “Halk Kürsüleri” sayesinde vatandaşların “Cümhuriyet” ve “İnkılâp” konularındaki duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri için hazırlıklar yapılmış, konuşmacılar gazeteler üzerinden bu kürsülerde konuşma yapmaya davet edilmişlerdir (Halk Kürsüleri Talimatı, 1937). Başta üç büyük şehir olmak üzere tüm şehir merkezlerinde görkemli taklar yapılması kararlaştırılmış, birçok şehirde tarife uygun çok sayıda tak yapılmıştır. Ankara’nın birçok bölgesinde tak inşa edilirken, aynı şekilde İstanbul’da da çok sayıda tak inşa edilmiştir. İstanbul’da Sultanahmet- Ayasofya arasında inşa edilen tak 40 metre boyundadır (Son Posta, 27 Teşrin-i Evvel 1933). Tüm bunların yanı sıra Yüksek Komisyon tarafından 23 Ağustos 1933 tarihinde CHF idare heyetine gönderilen bir yazı ile gerçekleştirilmesi istenen şey oldukça dikkat çekici ve manidardır. Çünkü bu yazı, her şeyin ne kadar detaylı düşünüldüğünün önemli bir göstergesidir. İlgili yazıda tüm Fırka üyelerinin kendilerine ve çocuklarına “bayram” için özel kıyafet almaları ve bayram günlerinde bunu giymeleri istenmiştir. Bununla çocuklar için unutulmaz bir hatıra yaşatılmak istendiği ifade edilmiştir (BCA, Fon Kodu, 490 01 11, Yer No, 50 36.1, 23 Ağustos 1933).

Gazeteler kutlama törenleri için alınan kararları ve gerçekleştirilen uygulamaları günü gününe toplumla paylaşmışlardır. Cumhuriyetin on yılı kapsayan sürede sahip olduğu gelişme evrelerini konu edinen pek çok konferanslar düzenleneceği ve bu konferansların nerelerde kimler tarafından verileceği gazetelerde günü gününe haber edilmiştir (Hâkimiyet-i Milliye, 24 Teşrin-i Evvel 1933). Pek çok şehirde “Cumhuriyet Balosu” düzenleneceği yine günü gününe haber edilmiştir (Milliyet, 25 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1-6). Ankara ve İstanbul radyolarının bayram süresince ortak yayın yapacakları duyurulmuş ve üç günlük program detaylı bir şekilde gazeteler aracılığıyla halka duyurulmuştur (Vakit 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 4).

Onuncu Yıl’ın önem ve anlamına binaen, halkı coşturmak, duygudaşlık oluşturmak amacıyla “Onuncu Yıl Marşı” yazılması planlanmış, bu amaçla şairlerden şiir yazmaları istenmiş, yazılan şiirler arasında Faruk Nafiz Çamlıbel’in ve Behçet Kemal Çağlar’ın şiirleri çok beğenilmiştir. Bu iki şiir arasında tercihte bulunulamayınca, her iki şiirin çok beğenilen kısımlarını birleştirerek bir şiire dönüştürülmüştür. Şiirde, on yılda “on beş milyon genç yaratıldığı” vurgulanırken “asri birey ve toplum yaratma” misyonuna güçlü bir atıf vardır. Şiirde “bütün dünyanın saydığı başkumandanın” liderliğinde ülkenin maddi anlamda kalkındırıldığı; bütün kötülüğün, geriliğin boğulduğu; Memleketin yasının dindirildiği; Türk’ün durmak bilmez üstün bir ırk olduğu; elde edilen başarılarla tüm uluslara örnek olunduğu; kaynaşmış türdeş bir toplum yaratıldığı... büyük bir coşkuyla dile getirilmiştir. Şiirin oluşturulmasını takiben beste yarışması açılmış, beste yarışmasını, “Türk Beşleri” adıyla anılan besteci grubunun önde gelen isimlerinden Cemal Reşit Rey kazanmıştır. Cemal Reşit Rey, bizzat Ankara’ya gelerek, devlet erkânı önünde bestesini icra etmiştir. Beste de çok beğenilmiş, Cumhuriyetin ilanının onuncu yılına denk gelen Cumhuriyet Bayramı’ndan başlayarak her fırsatta büyük bir coşkuyla, hep bir ağızdan tekrar tekrar okunmuştur. Hatta öyle ki Yüksek Komisyonun talimatları gereği *Cumhuriyet Marşı* olarak isimlendirilen söz konusu marşın sinemalarda film öncesinde ve sonrasında seyirciler tarafından okunması kararlaştırılmıştır (Akşam, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 3). Tüm illere, marşın çocuklara ve memurlara ezberletilmesi ve halkla birlikte söylenmesinin sağlanması yönünde talimatlar gönderilmiştir (Hâkimiyeti Milliye, 4 Teşrin-i Evvel 1933).

Af Kanunu

Hükümet, 2305 sayılı “Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlama Kanunu” gerekçesinde de dile getirildiği üzere, 1933 yılındaki Cumhuriyet’in ilan yıldönümünü önemli bir eşik kabul ediyordu. 29 Ekim 1933 gününün, yapılan güzel işlere atıfla daha güzel işlerin yapılacağı umudunun tüm topluma aktarıldığı bir yıl dönümü olmasını istiyordu. Bu nedenle siyasi kırılganlıkları ve toplumsal hoşnutsuzlukları geride bırakmak, tüm toplumu kucaklayan bir huzur, barış ve dayanışma ruhu oluşturmak amacıyla genel bir af kanunu çıkarılmasına karar verilmiştir (TBMM Z.C., D. 2, C. 17, 26. 10. 1933, Sıra Sayısı, 363, s. 6). Af konusu birkaç aydır dillendirilmekle birlikte herhangi bir girişim gerçekleşmemiştir. Çıkarılacak affın amaca hizmet edebilmesi için 29 Ekim 1933 öncesinde yürürlüğe girmesi istendiğinden, Afyon Milletvekili Ali (Çetinkaya) Bey tarafından 17 maddeden oluşan bir af kanunu teklifi 26 Ekim 1933 tarihinde Meclis Genel Kuruluna sunulmuştur (Cumhuriyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Genel sayılabilecek kapsamda bir affı konu edinen söz konusu kanun teklifi, Adliye Encümeninde daha önceden İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bozkurt tarafından sunulmuş olan basın suçlarının affına dair kanun teklifiyle birleştirilerek 19 maddeye çıkarılmış ve bu haliyle müzakere edilmiştir. İki ayrı kanun teklifinin birleştirilmesiyle affın kapsamı daha da genişletilmiştir. Fakat af konusunun gayri resmî şekilde gündeme geldiği ilk günlerden itibaren affı suiistimal etmeye yönelik bireysel bazı tutum ve davranışlar duyulmaya ve görülmeye başlanmıştır. Bazı kimselerin, ceza alacağı için teşebbüs etmediği fakat gerçekleştirmek istediği suçu, af konusu gündeme gelince işleme eğilimine girdiklerine ilişkin duyular rahatsızlığa yol açmıştır. Bunun üzerine Hükümet tarafından bir açıklama yapılmış, “umumi af dahi olsa

şirretlerin af kanununu kötü maksatlarına alet yapmamaları için kayıtlar konacağı ve herhalde affın 1933 yılıbaşından beri yapılan cürümlere şamil olmayacağı” (Hâkimiyet-i Milliye, 28 Temmuz 1933, s. 1) gazeteler aracılığıyla duyurulmuştur.

Meclis Genel Kurulunun 26 Ekim 1933 tarihli 76. birleşiminin 2. oturumunda görüşmeye açılan ve kabul edilen kanuna göre (TBMM Z.C., D. 4, C. 17, 26. 10. 1933, Sıra Sayısı: 363, s. 5-15), 28 Temmuz 1933 tarihine kadar işlenmiş olan suçlar affolunacaktır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve İzmir Suikastı mahkûmlarının cezalarının tamamı, Serbest Cumhuriyet Fırkası taraftarı olan ve Menemen Olayı sonrasında cezalandırılan gazetecilerin suçlarının ise bir kısmı af kapsamındadır. Adli suçlar açısından kanunun hükümleri şöyledir: Tutuklu olup en fazla 5 yıla yargılananların tamamı, suçu kesinleşmiş ve en fazla 3 yıl mahkûmiyet alanların tamamı af kapsamındadır. On yılı geçmeyen mahkûmiyetlerde cezanın 3 yılı, on yılı geçen mahkûmiyetlerde cezanın 5 yılı affolunmuştur. Müebbet kürek mahkûmlarının cezaları 15 yıla, müebbet kalebentlik cezaları sürgüne çevrilenlerin cezaları 10 yıla indirilmiştir. Müebbet kürek cezasıyla yargılanması devam eden ve henüz hüküm verilmemiş olanların cezaları 20 yıl, müebbet sürgünle yargılanan ve cezaları kesinleşmemiş olanların cezaları ise 20 yıl mahkûmiyete dönüştürülmüştür (Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 9; Cumhuriyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Buna karşılık zimmet, ihtilas, irtişa, irtikap, müzayedeye fesat karıştırmak, kaçakçılık, yağma, yol kesme, adam kaldırma suçluları, hırsızlıktan mükerrer, başka suçların herhangi birinden ikiden fazla mahkûm olanlar, vazife yapan resmi memurlara tecavüzden dolayı ceza kanununun 271’inci maddesiyle mahkûm olan, öldürmek faslından dolayı ceza kanununun 449’uncu maddesiyle mahkûm olanlar af kapsamının dışında bırakılmışlardır. Bunun yanı sıra, hilafetin kaldırılması ve Osmanlı hanedanının yurt dışına çıkarılmasına dair 431 sayılı kanunda yazılı şahıslar ile 150’likler olarak bilinen kişiler de af dışında tutulmuşlardır (Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 9; Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1, 5). Kanun tasarısının kabul edilip yürürlüğe girmesiyle af kapsamında bulunan mahkûmlar serbest bırakılmaya başlanmıştır. Gazeteler ise “Cümhuriyet rejiminin” bu “lütfunu” birinci sayfalarından haberleştirerek sürece katkı sağlama çabası içerisine girmişlerdir. Örneğin, Akşam gazetesi, İstanbul’da 700 mahkûmun serbest bırakılmasını haberleştirirken (Akşam, 28 Teşrin-i Evvel 1933), Milliyet gazetesi (27 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) 150 mahkûm ve 400 kadar tutuklunun tahliye edileceğini haberleştirmiştir. Milliyet gazetesinin (29 Teşrin-i Evvel 1933, s.1) haber verdiği göre hürriyete kavuşanlar cezaevlerinden çıkarılarken “Yaşasın Cümhuriyet”, “Yaşa Gazi” diye tezahürat yaparak devlete ve rejime bağlılıklarını dile getirmişlerdir.

Cumhuriyet’in Onuncu Yılı Kutlamaları

Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamalarını belirlemek ve şekillendirmek için Nisan ayında başlayan çalışmaların en önemli kısmını ve aşamasını oluşturan TBMM’nin 11 Haziran 1933 tarihli birleşiminde görüşüldükten sonra kabul edilen 2305 sayılı “Cümhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlama Kanunu” ile kutlama programını hazırlamak ve yönetmekle sorumlu “Onuncu Cümhuriyet Bayramı Kutlama Yüksek Komisyonu” son derece önemlidir. Zira “Yüksek Komisyon cümhuriyetin onuncu yıl dönümü kutlama programını hazırlarken bunun her şeyden evvel canlı, hareketli ve manalı olmasına bilhassa ehemmiyet vermiştir” (Vakit, 23 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). 2305 sayılı “Cümhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlama Kanunu” ve bu kanuna ek olarak çıkarılan diğer kanun ve kararnamelerin yanı sıra “Onuncu Cümhuriyet Bayramı Kutlama Yüksek Komisyonu” tarafından ilgili kanun ve kararnamelere uygun şekilde il, ilçe, kasaba ve köylerde kurulan “Onuncu Cümhuriyet Bayramı Kutlama Komiteleri” sayesinde tüm süreç başarılı şekilde yürütülmüş ve yaklaşık altı ay devam eden bir süreci takiben 29 Ekim 1933 gününe denk gelen Cumhuriyet Bayramı, yurt içinde tüm yerleşim merkezlerinde, yurt dışında birçok temsilcilikte coşkuyla kutlanmış, ulaşılabilen herkese “Cümhuriyetin kazandırdıkları” anlatılmaya ve gösterilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte gazeteler önemli rol üstlenmişlerdir. Özellikle Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri arasında

karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu açıdan Milliyet gazetesinin 29 Ekim 1933 tarihli sayısının birinci sayfasındaki resim oldukça önemli ve manidardır. Resimde, üzerinde “Altı Ok” bulunan ve sağ omuzu açıkta bırakan bir örtüye sarılı vaziyette elinde bayrak bulunan kadının ayaklarının altında kırılmış bir tuğra, sarık ve fes, yine üst üste yere atılmış Arap alfabesinin birkaç harfi, kırılmış bir balta durmaktadır (Milliyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s.1). Kadının ayaklarının altındaki şeyler Osmanlıyı temsil etmektedir. Ayrıca ilgili gazetede *Onuncu Yılın Bayramı* isimli uzun bir şiir yayımlanmış, şiirde “On yıl evvel aziz yurt, bir yıkılmış ocaktı”, “Halile, sarığını dolamış boynumuza”, “Trakya boş bir ambar, Anadolu bir bozkır, Devletin hazinesi beş parasız, tamtakır”, “Başladık çalışmağa, işledi kara sapan, Gazinin işareti hem yaptıran hem yapan!”, “Din, dünyadan ayrıldı, camiye girdi hoca. Kurtuldu esirlikten millet, bir köhne taca!”, “Şapka giydik, dilimiz çetrefildi, düzelttik. Daha neler, ne büyük, ne büyük işler ettik!” ifadelerine yer verilmiştir (Milliyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 12). Dönemin yazarları “Cümhuriyetin erdemleri” kapsamında Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarının önemini ifade eden birçok yazı kaleme almış, halkı bilgilendirme ve bilinçlendirme sorumluluğunun yerine getirmeye çalışmışlardır. Bu yazıların bir örneği olarak Sadri Etem’in *Bırakın Gençler Söylesinler* başlıklı yazısının bir kısmı şöyledir:

İnkılâp keskinleşiyor, derinleşiyor. İnkılâp fikirlerden hisse doğru geçiyor. His hayatımıza kadar giriyor. İnkılâbın fikirden hisse geçişini kültür ve edebiyat münakaşalarında görüyoruz. İnkılâp derinleştikçe iman, itikat halini alır. İnkılâpların kırgınlaştığı, derinleştiği zamanlarda artık inkılâp davaları sadece bir mantık, bir istidlâl yekûnu değildir. Hiçbir devirde, hiçbir cemiyetin atlama hamlelerinde sadece fikir sahasında kalmaz. İnkılâpların durgunlaşmış fikir haline geçmesi için uzun bir devir lazımdır. Türk inkılâbı şimdi bu his ve heyecan devresine giriyor... (Etem , 1933, s.2)

Yukarıda da ifade edildiği üzere, esasta üç gün sürecek Cumhuriyet Bayramı, bu üç günün öncesi ve sonrasına ilave edilen onar günle 23 günlük bir kutlama programına sahip olmuştur. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, planlandığı gibi başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu kutlamaların bazı örnekleri şunlardır:

Yurtdışı Temsilciliklerinde Cumhuriyet’in Onuncu Yılı Kutlamaları

Cumhuriyetin onuncu yıldönümünün yurt içinde olduğu kadar, Türk elçiliklerinde ve diğer temsilciliklerde de büyük bir coşkuyla kutlanması istenmiştir. “Medeniyet güneşine karşı yumuk gözlerle pinekliyenin Türk değil, Türkü soyan ve zehirliyen gafil ve mücrim idare” (Şahabettin , 1933) olduğunun, “memleketin bir bütün olarak orta çağ Müslümanlığından modern bir nosyonalizme, endüstrileşmeğe ve layikliğe doğru gittiğinin” (Ulus, 21 Mart 1937, s. 4) tüm dünyaya gösterilmesi arzulanmıştır. Bunu temin için aylar öncesinden hazırlıklar yapılmış, 29 Ekim günü verilen ziyafetlere, temsilciliğin bulunduğu ülkenin Cumhurbaşkanı yahut Başbakanının bizzat katılmasının sağlanması için çalışılmıştır (Cumhuriyet, 1 Teşrin-i Sani 1933, s.1). Bu şekilde Cenevre, Bern, Londra, Berlin, Varşova, Paris, Viyana, Atina, Moskova, Peşte gibi merkezlerde coşkulu kutlamalar yapılmıştır (Milliyet, 1 Teşrin-i Sani 1933, s. 10; Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s.5; Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2). Bunun yanı sıra Londra, Times, Svesda, Viya ve Le Jurnal gibi gazetelerin Türkiye’deki Cumhuriyet rejimini ve onuncu yıl kutlamalarını konu edinen başmakaleleri Türkçeye tercüme edilerek Türk gazetelerinde yayımlanmış, farklı dünya başkentlerinde Cumhuriyetin onuncu yıldönümünün takdirle karşılanması hakkında halka bilgi verilmiştir (Hâkimiyet-i Milliye, 29 Teşrin-i Evvel 1933; Milliyet 30 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2; Akşam, 30 Teşrin-i Evvel 1933). Yabancı basın arasında özellikle İngiliz basını Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü kutlamalarına yüksek ilgi göstermiş, birçok vesileyle “Kemalist reformlar” hakkında övgü dolu yazılar yazmıştır. Bu konuda neredeyse bütün İngiliz gazeteleri benzer tutum içerisinde olmuşlar, Türkiye ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk hakkında yazılar yayınlamışlardır. Örneğin Daily Telegraph gazetesinin başmakalesinde Mustafa Kemal Paşa

yeni Türkiye'nin yaratıcısı olarak tanımlanmış, Mustafa Kemal, XIV. Louis ve Mussolini'ye benzetilerek, onun sayesinde "Avrupa'nın hasta adamının, Yakın Doğu'nun küçük Herkülü" olduğu ifade edilmiştir (Daily Telegraph, 28 Teşrin-i Sani 1933'ten Nakleden, Yılmaz, 2002, s. 93). Bu yazılar ise Türkiye'deki gazeteler tarafından tercüme edilerek yayınlanmış ve halkın Cumhuriyet coşkusunun daha da artırılması amaçlanmıştır. Yüksek Komisyon, yabancı ülkelerdeki radyo ve gazetelerden yararlanarak yeni Türkiye'yi bütün dünyaya anlatabilmek amacıyla bazı özel girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin sonunda bazı yabancı dergiler ek sayılar yayınlamışlardır. Ayrıca, başta Bükrüş olmak üzere, Washington, Peşte, Varşova, Stockholm, Londra, Kahire, Bern, Lahey radyolarında özel programlar düzenlenmiştir (Milliyet, 20 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2).

Yüksek Komisyon tarafından Türkiye'nin dış temsilciliklerinde verilmek üzere Cumhuriyetin ilk on yılında yapılan işlerin, kaydedilen gelişmelerin anlatıldığı bir konferans metni (BCA, Fon Kodu, 490 01, Yer No, 11 50 37-1, 17 Teşrin-i Evvel 1933) hazırlanmış, konferans metninde Osmanlı-Cumhuriyet dönemleri arasında karşılaştırmalar yapılmış, Cumhuriyetin "kazandırdıkları" detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu kapsamda hukuk alanındaki devrim ve düzenlemeler, kılık-kıyafet düzenlemeleri, alfabe ve dil devrimleri, kara ve demiryolu ulaşımında yapılan çalışmalar, inşa edilen köprüler, kurutulan bataklıklar, salgın hastalıklarla yapılan mücadeleler, denk bütçe çalışmaları üzerinde durulan konu başlıklarını oluşturmuştur. Konferans metninde devlet partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkasına özel bir yer ayrılmış, Fırkanın altı ilkesi hakkında açıklamalara yer verilmiş, Fırkanın halkçılık ideolojisinden ve bu bağlamda sınıf mücadelesini reddeden anlayışından, ekonomik faaliyetlerde takip edilen devletçilik politikasının özellik ve işleyişinden bahsedilmiştir.

Ankara'da Cumhuriyet'in Onuncu Yılı Kutlamaları

Cumhuriyet'in onuncu yılı kutlamalarının merkezi Ankara'dır. TBMM'nin 11 Haziran 1933 tarihli birleşiminde görüşüldükten sonra kabul edilen 2305 sayılı "Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlama Kanunu" ile bayram süresi üç gün olarak belirlenmiştir. Fakat konferans, sergi, piyes... gibi faaliyetler sebebiyle bayram kutlamalarının özellikle Ankara'da bayram günlerinden on gün önce başlaması ve on gün sonra bitmesi, böylelikle 23 günlük bir faaliyet/kutlama gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. İl, ilçe, kasaba ve hatta köylerde dahi üç günlük programa titiz bir şekilde uyulmasına karşılık, toplamda 23 gün olması öngörülen faaliyetlerin en sistematik gerçekleştirildiği merkez Ankara olmuştur. Ankara'daki kutlamaların, özellikle kutlamalara katılmak için gelen yabancı devlet adamları da dikkate alınarak tüm Türkiye'yi temsil eder şekilde gerçekleşmesi için özel bir çaba sarf edilmiştir. Bu maksatla Vali Nevzat (Tandoğan) Bey başkanlığında bir "Kutlama Komitesi" teşekkül ettirilmiş, bu komiteye bağlı alt komitelerin de katkılarıyla hazırlanan kutlama programı (Behnan Şapolya, 1934, s.8) ile tüm etkinlikler titiz bir şekilde planlanmıştır. Kutlama Komitesi, Yüksek Komisyonunun talimat ve tavsiyeleri doğrultusunda birçok karar almış ve her birini başarılı şekilde uygulamaya aktarmıştır. Alınan kararlar arasında şunlar vardır (Hâkimiyeti Milliye, 27 Teşrin-i Evvel 1933, s.1): Geçit resmi programının hazırlanması; bayram süresince resmi dairelerin, iş yerlerinin, camilerin ve evlerin bayraklarla donatılması ve süslenmesi; şehrin ana caddelerinin geceleri aydınlatılması; geçit resminin gerçekleştirileceği alanın düzenlenmesi; Halk Kürsülerinin konacağı yerlerin özenli şekilde belirlenerek buralara kürsüler konması; takların inşa edileceği yerlerin belirlenmesi ve takların inşa edilmesi; diğer şehirlerden gelen izcilerin barınmalarının ve iaşelerinin karşılanması; konferansların, tiyatroların, temel atma ve açılış törenlerinin, şehitlik ziyaretlerinin planlanması... Tüm bunlar ve detayda kalan diğer etkinlikler için hazırlanan program doğrultusunda gerekli girişimler gerçekleştirilmiş; örneğin Ankara Numune Hastanesinin, Sıhhiye Enstitülerinin, sebze halinin, İnkılap ve Şehir Müzesinin, Ziraat Enstitüsünün açılış programları başarıyla uygulanmış (Cumhuriyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 3; Milliyet, 1 Teşrin-i Sani 1933), diğer şehirlerden

gelecek izci, öğrenci, polisin yanı sıra yine diğer şehirlerden ve köylerden gelecek insanların konaklamaları için 17 Ekim tarihinden itibaren tüm ilkokullar 20 gün süreyle tatil edilmiştir (Cumhuriyet, 17 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6; Son Posta, 27 Teşrin-i Evvel 1933). Zira Ankara’nın her köyünden bir erkek, bir kadın ve bir çocuğun köyünü temsilen Ankara’ya gelmesine karar verilmiştir (Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Ayrıca başta İstanbul olmak üzere ülkenin farklı şehirlerinden binlerce izci Ankara’ya gelmiştir. Sadece İstanbul’dan gelen izci sayısı üç bindir (Milliyet, 27 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Alman tedbirler, Ankara’ya gelenlerin tamamının konaklama ihtiyacını karşılayamadığından, Ankaralılardan bayram kutlamalarına katılmak için şehir dışından gelenleri evlerinde misafir etmeleri istenmiş, birçok Ankaralı bu isteğe olumlu karşılık verip, kapılarını misafirlere açmışlar, hatta bununla kalmayıp büyük tencerelerde pişirdikleri yemekleri meydanlarda Ankara’nın misafirlerine ikram edenlere rastlanmıştır (Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Kutlama programları dahilinde 600’ü yaya, 1000’i atlı olmak üzere 1600 köylünün Ankara’da konuk edilmesi planlanmış ve bu plan uygulamaya aktarılmıştır (Behnan, 1934, s.7).

Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamaları kapsamında yabancı ülke temsilcileri de törenlere katılmak üzere Türkiye’ye davet edilmişlerdir. Gerçekleştirilen davetler sonucunda kalabalık bir heyet halinde Ankara’ya gelen Sovyet heyetinin yanı sıra Almanya adına Moskova Büyükelçisi Her Nadalny, Yunanistan adına Hava Kuvvetleri Komutanı General Adamides, Bulgaristan adına Maarif Nazırı Boyacıyef ve General Narkaf, Romanya adına Ayan Meclisi üyeleri Ahmet Taşçı Bey ve Mustafa Bey, Silistre Müftüsü Hafız Rıfat Efendi Ankara’daki kutlamalara katılmışlardır. Gazeteler yabancı devlet adamlarının geliş ve gidişlerini günü güne haber yapmışlardır. Yabancı devlet adamları arasında en yüksek ilgi Sovyet heyetine olmuştur. Sovyet heyeti, 26 Ekim’de Türkiye’ye gelmiştir. Gazeteler Sovyet heyetine karşı özel bir yakınlık göstermiş ve özel hitaplarla gelişlerini ve faaliyetlerini haberleştirmişlerdir. Örneğin Milliyet gazetesi, Sovyet heyetinin Ankara’ya gelişini “Dost Rusya’nın selamlarını getiren yüksek misafirlerimiz bugün geliyorlar” başlığıyla haberleştirmiş, “Sovyetler heyeti havadan ve karadan karşılanacak” demiştir (Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Ertesi gün ise “Dostlarımızın yüksek mümessilleri dün coşkun tezahürat arasında şehrimize geldiler ve akşam Ankara’ya gittiler” sürmanşeti ile Sovyet heyetinin gelişine ilişkin haberini sürdürmüştür (Milliyet, 27 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Vakit gazetesinin Sovyet heyetine ilişkin bir haberi şöyledir: “Sovyet heyeti maarif komiseri Bubnof yoldaş, hariciye komiseri muavini Karahan yoldaş, süvari müfettişlerinden ve kızıl ordu harp meclisi azasından Budienni yoldaş ve beş senelik sanayi planını tertip eden komisyonun reisi Kajanofski yoldaştan müteşekkildir” (Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Rus heyetinin Ankara Palas’a kadar geçeceği yollar Türk ve Sovyet bayraklarıyla süslenmiş, cadde üzerinde Rusça ve Türkçe “Hoş Geldiniz” yazılı büyük bir tak inşa edilmiştir (Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Ayrıca, Ankara’da yapılacak, tören sırasında bayram uçuşlarına katılmak üzere Türk ordusuna hediye edilen uçakları getiren bir başka Sovyet heyeti de Türkiye’ye gelmiştir (Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2; Milliyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1).

29 Ekim sabahı erken saatlerde geçit resminin yapılacağı meydan halkla tamamen dolmuştur. Meydanda yüz bin civarında bir kalabalık vardır (Milliyet, 30 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Saat 10’da radyodan yapılan duyuruda, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ün Meclis’te tebrikleri kabul ettiği ve birazdan kutlama meydanına geleceği duyurulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, yanında Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak olduğu halde saat 10.10’da kutlama bölgesine girmiştir. Atatürk’ün bindiği üstü açık arabanın arkasındaki ikinci arabada General Voroşilof ve Başbakan İsmet İnönü yer almaktadır. Atatürk, tören meydanına girince öncelikle, tören için yerlerini almış askerleri, izcileri, talebeleri teftiş etmiştir. Bu sırada halk kesintisiz bir şekilde kendisini alkışlamaktadır. Daha sonra tribünde kendisine ayrılan yere geçtikten sonra İstiklal Marşı okunmuş, takiben beklenen radyo konuşmasını yapmıştır. Radyo

konuşması tüm yurda yayınlanmıştır. Zira radyo yayının tüm yurttan rahatlıkla dinlenebilmesi için Almanya'dan bir kamyonu yerleştirilmiş güçlü bir verici getirilmiştir. İkinci bir kamyon üzerine yerleştirilen “sesli sinema aleti” ise tüm programı kaydetmiştir (Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 9). “Büyük Şef” 15 dakika süren “şaheser” konuşmasında “yapılan büyük işlere”, değinmiş, “Fakat yaptıklarımızı asla yeterli görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak zorunda ve kararlılığımızdayız. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en uygar memleketlerin seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş rahatlık, araç ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkaracağız” demiştir (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1; Hâkimiyet-i Milliye, 30 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1).

Atatürk konuşmasını bitirince geçit resmi başlamıştır. Geçit yapan askerler halk tarafından kesintisiz alkışlanmıştır. Dört buçuk saat süren geçit resminden sonra Atatürk tören alanından ayrılmış, halkın tezahüratları arasında Çankaya'ya gitmiştir. “Bayram Ankara’da misli görülmemiş bir şekilde kutlanmaya” (Vakit, 30 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) devam etmiştir. Cumhuriyetin TBMM’de kabul edildiği 29 Ekim günü saat 20.30 da 101 adet top atışı yapılmıştır. Bayram kutlamaları ve coşkusu ikinci ve üçüncü günlerde de aynen devam etmiştir (Cumhuriyet, 1 Teşrin-i Sani 1933, s. 1). Konferanslar, piyesler, açılışlar, sergiler, ziyaretler, kutlamalar... her bir yanda kesintisiz devam etmiştir. Herkes sevinçlidir; gazetelerin haberlerine göre en çok da taksiciler sevinçlidir. Çünkü “bayram günlerinde sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar işlemiş, mütemadiyen müşteri taşımış, mütemadiyen kazanmışlardır” (Vakit, 1 Teşrin-i Sani 1933, s. 1). Coşkunun kesintisiz devam ettiğini göstermesi adına Vakit gazetesi “Bayramın son günü” hakkında “Dün de İstanbul ve bütün memleket heyecan ve coşkunluk içinde idi” başlığıyla bayramın üçüncü günü kutlamalarını haberleştirmiştir (Vakit, 1 Teşrin-i Sani 1933, s. 1). Gazeteler takip eden günler de *Cumhuriyet* konulu haberlerine devam etmişlerdir. Örneğin Mustafa Kemal Atatürk’ün 1 Kasım 1933 günü Meclis’te yaptığı konuşmasında sarf ettiği sözler gazetelerin sayfalarını doldurmuştur. Atatürk bu konuşmasının bir yerinde şöyle demiştir: “Geçen on sene gelecek devirler için bir başlangıçtan başka bir şey değildir, bununla beraber eski devirlerin tarihi karşısında cümhuriyetin bu on senesi eşi görülmemeyen bir diriliş ve göz kamaştırıcı bir ileri atılış abidesidir” (Vakit, 2 Teşrin-i Sani 1933, s. 1; Milliyet, 2 Teşrin-i Sani 1933, s. 1-6).

Kutlamaların esas günü olan 29 Ekim günü tüm gazeteler neredeyse tüm sayfalarını Ankara’daki kutlamalara ayırmışlar, kutlama programlarının yanı sıra sayfalarında “Cumhuriyet” ve “inkılaplar” konusunda yazılara, şiirlere ve resimlere yer vermişlerdir. 29 Ekim tarihli Cumhuriyet gazetesini örnek olarak almak gerekirse; gazetenin 6 sütun olan birinci sayfasının beş sütünü birçok küçük resmin birleşiminden oluşan bir resme ayrılmıştır. Bu büyük resmin içinde 1923-1933 karşılaştırmasının yapıldığı iki küçük resim yer almakta, 1923 tarihli birinci resim harabe görüntüsü, 1933 tarihli resim ise bacalarından duman tüten fabrika resmidir. Büyük resmin üst ortasında bir Atatürk resmi, resmin ortasında büyükçe Türkiye haritası yer almaktadır. Türkiye haritası uçak, tren ve zırhlı gemi görüntüleriyle süslenmiştir. Resmin altında büyükçe Türk bayrağı ve yanında *10. Yıl* yazısı yer almaktadır. Resim, bütün olarak değerlendirildiğinde, Atatürk’ün liderliğinde Türkiye’nin on yıl içinde harabe ve halsiz bir halden dinamik, güçlü, kalkınmış bir ülke haline geldiğinin mesajı verilmektedir. Gazetenin birinci sayfasında Yunus Nadi imzasını taşıyan *Türk’ün Kulağına Akseden Ses: Kalk, Kurtulacaksın!* başlıklı ve Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğine vurguda bulunan bir yazı yer almaktadır. Manşet *Cumhuriyetimiz 11 Yaşına Bastı* şeklindedir. Gazetenin 2. sayfasında dört ayrı yazı yer almaktadır. Bu yazılardan 3’ü “Gazi Mustafa Kemal: Gazinin Dehası Şakın Karanlık Ufuklarında Gözler Kamaştırır Bir Güneştir”, “Gazi’ye”, “Gazi Mustafa Kemal: Asrımızın Mucizesini Değil, Tarihin Mucizesini Halkeden Aziz Şef!” şeklinde olup üçü de Mustafa Kemal’e övgü yazısıdır. Dördüncü yazı ise “Büyük Bayram Nasıl Tesit Edilecek” başlığını taşımaktadır. Gazetenin 3. sayfasında “Türkiye Cumhuriyeti’nin Harici Siyaseti”,

“Yüksek Ziraat Fakülteleri-Bugün Ankara’da 4 Fakülte ve 22 Enstitü Açılıyor” başlıklı oldukça geniş sayılabilecek iki haber yer almaktadır. Bu iki haber tüm sayfası doldurmuş durumdadır. Haber metninde “Gazi Mustafa Kemal” önderliğinde yürüten “Cumhuriyetin” erdemlerine ve kazandırdıklarına atıfla bazı konular haberleştirilmiştir. Gazetenin 4. sayfasında çıkarılan aftan dolayı serbest bırakılan 212 mahkûm ve tutuklularla ilgili olarak “Kanundan İstifade Edenler Serbest Bırakıldılar” başlıklı uzun bir haber metni yer almaktadır. Habere göre mahkûmlar “Yaşasın Cumhuriyet”, “Var Olsun Büyük Gazi” diye tezahüratta bulunarak cezaevinden ayrılmışlardır. Cezaevinde çıkanlar arasında Son Posta gazetesinin eski müdürü Selim Ragıp ile muhabir M. Zekeriya, İstiklal Mahkemesi mahkûmları da yer almaktadır. Tahliye öncesi Cezaevi Müdürü Kenan Bey mahkûm ve tutuklulara yönelik bir konuşma yapmış, “Cumhuriyet rejiminin bu büyük atıfetini” unutmamalarını istemiştir. Aynı sayfada “Ziraat Sergisi Açılıyor”, “Bayramımız ve Almanlar” ve “Türkiye’nin On Yıllık Harici Siyaseti” başlıklı haber metinleri ve köşe yazıları yer almaktadır. Gazetenin 5. sayfasında oldukça uzun bir şekilde “Rus Ricali Dün Kayseri Hattında Gezinti Yaptılar” başlıklı bir haber yer almaktadır. Ayrıca “Bayramların Bayramı” başlıklı bir yazı yer almaktadır. 6. sayfanın tamamı reklam ve ilanlara ayrılmıştır. 7. sayfada “Sevr Ölüm, Lozan Hayattır- Çünkü Sevr’i Saltanat, Lozan’ı ise Cumhuriyet Yapmıştır” ve “Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?” başlıklı iki yazı yer almakta, bu iki yazı tüm sayfayı kaplamaktadır. “Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?” başlıklı yazıda Milli Mücadele yılları, Meclis’in açılışı, Birinci Meclis günleri detaylı bir şekilde anlatıldıktan sonra “Gazi Hz.lerinin” 28 Ekim 1923 akşamı “Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz” müjde ve direktifini takip eden gün Meclis’te yaşananlar anlatılmış ve “Meclis’te kanun layihası lehinde çok heyecanlı hitabeler söylenmiş ve kanun, saat 8.30’da kabul edilmiştir. 8.45’te de Reiscumhur intihabı ve rey tasnifi muamelesi biterek, 158 mevcudun müttefikan Büyük Gazi’yi Cümhurreisliğine intihap ettikleri anlaşılmıştır” denilmiştir. Gazetenin 8. ve 9. sayfası tek sayfa gibi kullanılmış, “Cumhuriyet ordusu, gökgürültülerini andıran bir velvele ve heybetle tarihe doğdu” üst başlığıyla ve “Tarihi, bin bir şanlı zaferlerle dolu olan ve sanki mucize yaratmak için dünyaya gelmiş bulunan Türk ordusu, bugün kahramanlıkta harika ve dışarıdan ve içeriden Cumhuriyete, inkılabı, yurda uzanacak hain elleri kırmağa hazırdır” şeklinde 12 sütunu kaplayan bir başlıkla “Türk ordusunu” anlatan iki tam sayfalık bir yazı yer almaktadır. Yazıda askerlere ve silahlara ait 20 ayrı fotoğrafa ve çizime yer verilmiştir. Yazının ortasında oldukça büyükçe Mustafa Kemal Atatürk’ün at üstünde bir fotoğrafı yer almaktadır. 10 sayfada “Cumhuriyetin Mali Siyaseti” ve “İktisadi Politikamız” başlıklı iki yazı yer almaktadır. Her bir yazıya 3’er sütun ayrılmıştır. 11. sayfada altı sütunu kaplayan “İş Bankası Büyük Gazi’nin Eseridir” başlıklı bir yazı yer almaktadır. Bu yazı tüm sayfayı dolduracak kadar uzundur. Gazetenin takip eden dört sayfası reklam ve ilanlara ayrılmıştır.

Diğer gazetelerin durumu Cumhuriyet örneğinden farklı değildir. Hemen hepsinin 29, 30, 31 Ekim günlerinde tüm sayfaları “Büyük Gazi”, “Cumhuriyet”, “İnkılaplar” ekseninde şekillenen haberlerle ve yazılarla doludur. Hepsi de “Cumhuriyet” nedeniyle sahip olunması istenen ve beklenen coşkuyu sayfalarına aktarma çabasına girmiş gibidirler. Bunu biraz farklı tarzlarda ortaya koymaya çalışanlar da olmuş, örneğin Vakit gazetesi günler öncesinden “29 Ekim” gününü özlemle anan ve bekleyen başlıklara veya benzer içerikli yazılara yer vermiştir. Gazetenin 25 Ekim nüshasının birinci sayfasında beş sütunu kaplayan ve alt yazısı olmayan “Büyük Bayramımıza Üç Gün Daha Kaldı” başlığına yer verilmiştir. Gazetede “ziraat”, “sıhhat”, “maarif”, “tapu ve kadastro”, “imar” alanlarında on yıl içinde yapılan işlerle ilgili yazılar yer almaktadır (Vakit, 25 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6). Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamaları bağlamında diğer gazetelere göre bir konuda farklı bir tutum sergileyen Milliyet gazetesi diğer günler 8 olan sayfa sayısını 29 Ekim 1933 günü 52’ye çıkarmış ve her bir sayfasını on yıl içinde yapılan bir konuya ayırmıştır. Konuların tamamı Osmanlı dönemi ile karşılaştırma şeklinde verilmiştir. Konu başlıklarından bazıları şunlardır: “On yılın yarattığı şehir: Ankara”, “Türkiye Cumhuriyetinin kültür inkılapları”, “İktisadımızın on yıllık bilançosu”,

“Türk azminin bir harikası: şimendiferlerimiz”, “On yılda dahilde neler yaptık”, “On senelik inkılap Türkiye’sine içtimaiyat gözile bir bakış”, “Musiki”, “İnkılabın köye doğru hızlanan adımları”, “On senelik edebiyatımız”, “Cumhuriyet ve halkın sıhhati”, “Cumhuriyetin on senelik mimari hayatı”, “Cumhuriyet devrinde bankacılık ve bankalarımız”, “Çocuk”, “Cumhuriyet maliyesi ve Türk parası”... (Milliyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1-52).

İstanbul’da Cumhuriyet’in Onuncu Yılı Kutlamaları

Cumhuriyet’in onuncu yılı kutlamalarının Ankara’dan sonraki önemli merkezi İstanbul’dur. Yüksek Komisyonun karar ve planlamaları doğrultusunda Vali ve Belediye Başkanı Muhittin (Üstündağ) Bey başkanlığında oluşturulan Kutlama Komitesi aylar öncesinden çalışmaya başlamıştır. Kutlama Komitesi, İstanbul bağlamında gerekli planlamaları yapmış, planlanan işlerle ilgili fiilen çalışmalara başlamıştır. Bunların önemli bir kısmı, Yüksek Komisyon’un direktif ve beklentileri doğrultusunda özellikle tüm büyük şehirlerde yapılması gereken veya beklenen işlerdir. Dolayısıyla özeldeki farklılıklara rağmen, genel çerçeve bellidir. Alınan kararların ve zamanı geldikçe uygulamaya geçilecek planlamaların bir kısmı şunlardır: Tüm resmî ve özel iş yerleri, evler, tarihi mekânlar bayraklarla ve diğer süs malzemeleriyle süslenecek, geceleri hepsi aydınlatılacaktır. 29 Ekim gecesi saat 21.15’te Cumhuriyetin ilanının tekrar canlandırması yapılacaktır. Buna göre Ankara’da Cumhuriyetin nasıl ilan edildiğini anlatan bir konuşma yapılacak, bu konuşma İstanbul radyosundan yayınlanacaktır (Milliyet, 24 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). İstanbul Belediyesi kutlamalar sırasında halka dağıtmak için 10 bin bayrak sipariş etmiş, daha sonra bunun yetmeyeceği düşünülerek 20 bine çıkarılmıştır. Ayrıca evlerde iş yerlerinde kullanılmak üzere 40 bin adet ampul dağıtılmıştır (Milliyet, 24 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6; Milliyet, 25 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Tramvay şirketi bayram günleri olan 29, 30, 31 Ekim günleri boyunca ulaşım ücretinde %33’lük bir indirim gidecektir (Cumhuriyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6; Milliyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933). Belirlenen yerlere taklar inşa edilecek, yine belirlenen yerlere Halk kürsüleri konacaktır. Hak kürsülerinde konuşma yapmak isteyenlerin açıklanan takvim ve kurallar dahilinde gerekli yerlere müracaat edip isimlerini ve yapacakları konuşmanın konusunu bildirmeleri gerekmektedir. Konferansların yapılacağı yerler, konuşmacılar belirlenecektir. Sergiler, açılışlar planlanacaktır... Gazeteler İstanbul’da düzenlenecek kutlamaları genişçe haberleştirmişlerdir. Vakit gazetesi 28 Ekim günü “En Büyük Bayramımız Yarın” sürmanşet başlığının altında “Tayyarelerimiz en ufak köylere kadar gidecekler, İstanbul’a yalnız 17 bin talebenin geçişi 6 saat sürecektir” (Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) alt başlığı ile 29 Ekim gününe ilişkin geniş bir haber metni yayınlamıştır. Tören merkezi, ismi “Cumhuriyet Meydanı” olarak değiştirilen Beyazıt Meydanı’dır. Bayram kutlamaları için çoğunluğu Sur içi, Üsküdar, Kadıköy ve Beyoğlu’nda olmak üzere yüzlerce tak yapılmıştır (Milliyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). “Kadıköy ciheti bilhassa takların en kesif olduğu muhittir. Kadıköy’ünden Suadiye’ye kadar bütün yol boyunca nâmütenahi tak inşa edilmiştir” (Milliyet 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Elektrik şirketi Tünel’in üstüne, Sarayburnu’ndan dahi okunabilecek büyüklükte “Yaşa Gazi” yazan ışıklı bir levha hazırlamıştır (Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 9). Geçit resminin yapılacağı eski ismiyle Beyazıt Meydanı’na, yeni ismiyle Cumhuriyet Meydanı’na 400 kişilik bir tribün inşa edilmiştir (Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 9).

Bayramın birinci günü “Cumhuriyet Meydanı”nda toplanan resmî ve sivil tüm katılımcılar tarafından coşku ile İstiklal Marşı ve Cumhuriyet Marşı okunarak kutlama töreni başlamıştır. Vali Muhittin Bey bir konuşma yapmıştır. Askerlerin, harp malûllerinin, polislerin, itfaiye çalışanlarının, üniversite öğrencilerinin, izcilerin, Hilali Ahmer ve Himayei Etfal temsilcilerinin, öğrencilerin, esnafın, işçilerin, halktan kimselerin yer aldığı kortej Sultanahmet, Galata köprüsü, Şişhane, Tepebaşı, İstiklal caddesi güzergâhını takip ederek Taksim’e çıkmıştır. Taksim Anıtı önünde de çelenk koyma töreni yapılmıştır. Ankara’da yapılan radyo

konuşmalarını dinlemek için özellikle Taksim ve Beyazıt meydanlarına büyük hoparlörler konmuş, Atatürk’ün “Onuncu Yıl” konuşması halk tarafından bu hoparlörlerden dinlenmiştir. Gece olunca birçok semtte fener alayı düzenlenmiştir. Bu fener alaylarından iki tanesine özel önem verilmiş ve çok büyük olması için özel çaba sarf edilmiştir. Bunlardan biri Harbiye’den diğeri ise Beyazıt’tan hareket edip Taksim’de buluşulmuştur. Gece saat 20.05’te 101 pare top atışı yapılmış, törene katılan herkes bir dakikalık saygı duruşunda bulunmuştur. Aynı gece “Millet sarayında” beş yüz kişinin katıldığı büyük bir balo düzenlenmiştir. Baloya özellikle askerler, konsololar, üst düzey sivil bürokratlar, şehrin muteber tüccarları ve gazeteciler davet edilmiştir. Yine gece Boğaz’da gemilerin katıldığı bir fener alayı düzenlenmiştir. Yavuz zırhlısı denizdeki kutlamaların adreslerinden birisidir. Cumhuriyet gazetesi çok sayıda davetlinin katıldığı gemideki eğlenceyi “Dün Yavuz dretnotumuzda (zırhlımızda) bir danslı cay verilmiştir. Vali beyle kolordu kumandanı, Vali Muavini Ali Rıza Bey, Cevdet Kerim Bey ve daha birçok zevat bulunmuşlardır. Donanma Kumandanı Şükrü Bey’le Yavuz Süvarisi Hüsnü Bey, davetlileri karşılamış ve hazırlanan büfede izaz (ağırlama) ve ikram etmişlerdir” diyerek haberleştirmiştir (Cumhuriyet 1 Teşrin-i Sani 1933, s. 5). Gece kutlamaları sırasında Ayasofya, Sultanahmet, Yeni Cami, Süleymaniye, Fatih ve Beyazıt camilerinde “Varolsun Gazi”, “Yaşasın Cümhuriyet” ve “Cümhuriyet fazilettir” yazılı mahyalar kurulmuştur. Akşam gazetesinin haberine göre “gece olunca şehrin en ufak sokaklarına kadar süsleyen milyonlarca ampul İstanbul’u nura gark etmiştir” (Akşam, 30 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). O akşam İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Muhittin Bey’in himayelerinde Dolmabahçe Sarayı’nda “binden fazla kişinin katılımıyla” “sabaha kadar süren” (Akşam, 30 Teşrin-i Evvel 1933) bir balo düzenlenmiştir.

İstanbul’daki Halk kürsülerinin konulacağı yerler ve konuşmacılar ile konferansların yerleri ile konferansçılar liste halinde günler öncesinden gazetelerde yer almıştır (Vakit, 25 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Şehrin farklı bölgelerine konan halk kürsülerinde üç gün süreyle sabahdan akşama kadar konuşmacılar “Cümhuriyet”, “İnkılaplar”, “Gazi” konulu konuşmalar yapmıştır. Köylerde gelenler ailelerin yanlarına yerleştirilmişlerdir. Söz konusu köylülere Halkevinde bir program düzenlenmiş ve günün anısına birer rozet hediye edilmiştir (Cumhuriyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2). Yine bayramın birinci günü şehrin muhtelif yerlerinde hastane, mektep, halkevi, çocukları kurtarma yurdu açılışları yapılmıştır (Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 3). Her okul kendi bölgesinde tören yapmıştır. “Ankara’ya gönderilmek üzere İstanbul’un toprağı törenle alınmış”, “Gaziye en aziz malımız olan bu bir avuç toprak hediye edilmiştir” (Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2). Taksim meydanındaki anıtın yanına sufiskiyesi yapılmış, “müthiş” görüntüyü “onbinler” izlemiştir (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Okullarda konferanslar verilmiştir. Konferanslar gece yarısına kadar devam etmiştir. Muallim mektebi, Galatasaray lisesi, Gazi Osman Paşa mektebi gibi muhtelif yerlerde piyesler sahnelenmiştir. Şehzadebaşı’nda Cumhuriyet balosu düzenlenmiştir (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Gece, Boğaz’da, çok sayıda vapur, römorkör ve teknelerin katıldığı büyük bir deniz şenliği düzenlenmiştir (Vakit, 2 Teşrin-i Sani 1933, s. 3; Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6). İstanbul’a davet edilen köylüler bayramın birinci günü kutlama törenlerine katılmışlar, ikinci günü müze ve sergileri gezmişler, üçüncü günü Vali ve şehrin ileri gelenleriyle birlikte yemek yemişlerdir (Vakit, 2 Teşrin-i Sani 1933, s. 3).

Bayramın ikinci günü, tüm Boğaz’da deniz şenlikleri düzenlenmiştir. “Şehir baştanbaşa nurdan inşa edilmiş gibidir” (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Perapalas oteli sahibi Misbah Bey “bu mübeccel bayram günlerinde cidden takdir edilecek bir harekette bulunmuştur. Misbah Bey ordumuza binlerce pasta ve çörek hediye etmiştir” (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Öğle saatlerinde, kutlamalar için İstanbul’a gelen bin köylüye kooperatif lokantasında yemek ikram edilmiştir (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Sultanahmet meydanına inşa edilen kübik tak uzaklardan görülecek kadar ihtişamlıdır. Büyükada’da *Yarım*

Osman ve İnkılap Çocukları, Bakırköy’de *Mavi Yıldırım*, *Kahraman*, *Şer’iye Mahkemeleri*, Yeşilköy’de *Kahraman*, Beşiktaş’ta *Ergenekon*, *İnkılap Çocukları*, Beykoz’da *İstiklal*, *Şer’iye Mahkemeleri*, Şehremini’nde *Kahraman*, Maltepe’de *Şer’iye Mahkemeleri*, Pendik’te *Sönmeyen Ateş*, *Uyanış* piyesleri sahnelenmiş, bunların dışında Gazi Osmanpaşa Orta Mektebi talebeleri Fındıklı Halk Fırkası yanındaki plaj gazinosunda; Kız Muallim Mektebi, İstanbul Kız Lisesi ve Fevziye Lisesi talebeleri geniş salonlarında müsamereler vermişlerdir. Muhtelif inkılap piyesleri, eski devri hicveden komedileri oynamışlar, konferanslar verip marşlar söylemişlerdir. Halk tüm bu programları büyük bir ilgi ile takip etmiş, eğlenceler sabahlara kadar sürmüştür (Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Sur içi bölgesinde elliden fazla ilk mektepte müsamere yapılmış, *İnkılap Çocukları*, *10 İnkılap*, *İstiklal* gibi piyesler ve *Şer’iye Mahkemesi* isimli komediler sahnelenmiştir (Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 3). Vakit gazetesinin haberine göre “Herkes birbirine... “Bundan daha büyük bayram yapmadık”. Pek çokları esefle “Cümhuriyet bayramımız, en büyük bayramımız niçin bir hafta değil de üç gün?” (Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) demektedir. Tramvaylarda yer olmadığından insanlar evlerine yürüyerek dönmek zorunda kalmışlardır (Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Bayramın üçüncü günü de farklı olmamış, İstanbul gazeteleri, kutlama programına ve faaliyetlerini günü gününe ve genişçe haber yapmıştır. Buna göre bayram günlerinde İstanbul’daki binalar ve caddeler “şimdiye kadar görülmemiş bir şekilde süslenmiştir” (Cumhuriyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933). “İstanbul halkı en büyük bayramını büyük bir sevinç içinde coşkun bir surette kutlulamıştır” (Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Boğazda faaliyet yürüten bütün vapurlar ve tekneler bayram gülerinde Boğaz’da şenlik düzenlemişlerdir. Hangi vapur ve teknenin, hangi gün ve saatte nerede ne yapacağı detaylı bir şekilde daha önceden belirlenmiştir (Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6). Bayram süresince İstanbul’da birçok açılış programı düzenlenmiştir. Açılışı yapılan yerler arasında Talebe Yurdu, Halkevi, İnkılap Müzesi ve Cumhuriyet Bayramı yolu vardır (Vakit, 1 Teşrin-i Sani 1933, s. 7; Cumhuriyet, 2 Teşrin-i Sani 1933, s. 1). Şehitlikler ziyaret edilmiştir. Cumhuriyet’in onuncu yıl dönümü kutlaması nedeniyle İstanbul Üniversitesinde “Cümhuriyet” ve “İnkılaplarımız” konulu halka açık çok sayıda konferans verilmiştir (Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 4). Halkın konferanslara ilgisini çekebilmek için günlük gazetelere verilen ilanlarla duyuru yapılmıştır. Ayrıca üniversitenin on yıllık faaliyetlerini kapsayan bir broşür hazırlanmış ve dağıtılmıştır (Milliyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 3)

İzmir’de Cumhuriyet’in Onuncu Yılı Kutlamaları

Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarının hazırlıkları için, her şehirde olduğu gibi, İzmir’de de yoğun ve yorucu bir hazırlık süreci işletilmiştir. Bütün yerleşim birimlerinde Cumhuriyetin onuncu yılının coşkulu bir şekilde kutlanması emredilmiş, herhangi bir aksaklığa fırsat verilmemesi istenmiştir. Esasen İzmir’deki kutlamaların da genel çerçevesini ve yapılacak faaliyetlerin esasını, diğer büyük şehirlerde olduğu gibi, Yüksek Komisyon’un karar ve planlamaları belirlemiştir. Ancak buna rağmen İzmir’in kendine özgü bir özelliği de söz konusudur. Öncelikle mülki amirler başta olmak üzere tüm amirler ve memurlar son derece titiz olmak zorundadırlar ve öyle de olmuşlardır. Bu durum görünüşte esasen diğer şehirlerdeki mülki amirlerin ve memurların da sorumluluğuydu. Hiç kimse “Cümhuriyet Bayramı” gibi rejime sadakatin göstergesi olan bir törende, üstelik söz konusu rejime sadakat duygularının en üst düzeye eriştiği “Onuncu Yıl Kutlamalarında” bir yanlışlığın ve eksikliğin olmasını istemezdi. Daha da önemlisi, hiç kimse herhangi bir eksikliğe veya yanlışlığa vesile olmak istemezdi. İzmirli ise hiç istemezdi. Zira İzmir daha üç yıl önce büyük bir sınavdan geçmişti ve üzerinde bir mim vardı. Mustafa Kemal Atatürk’e ve Cumhuriyet Halk Fırkasına sadakatte en ileri şehirlerden biri olduğu düşünülmüş olmasına rağmen, iktidar partisine muhalif Serbest Fırkaya bağlılık tutumu sergilemeleri haklarında bir soru işaretinin oluşmasına yol açmıştı. Şimdi o mimi kaldırma, oluşan soru işaretini yok etme zamanıydı. Bu fırsatı iyi

değerlendirmeliydiler. Üstelik Mustafa Kemal Atatürk, 7. yıl kutlamalarında “eski” ile “yeni” karşılaştırması yapıp, “Cümhuriyet fazileti ahlakiye ye müstenit bir idaredir. Cümhuriyet idaresini faziletli, namuskâr insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehdide müstenit olduğu için, korkak, zelil, sefil insanlar yetiştirir. Aradaki fark bundan ibarettir” (Anadolu, 22 Teşrin-i Evvel 1930, s. 1) demişti. Bunu halka anlatacak işler yapılarak Cumhuriyet daha da güçlendirilmeliydi. İzmir bu yarışta önde olmalıydı.

İzmir’deki Kutlama Komisyonu, Vali Kazım (Dirik) Paşa’nın başkanlığında Cumhuriyet Halk Fırkası binasında toplanmış ve üç gün sürecek bayram kutlamalarının her aşaması titiz bir şekilde belirlenmiştir. En büyüğü Cumhuriyet Meydanına olmak üzere şehrin çeşitli bölgelerinde olabildiğince gösterişli tak inşa edilmesi, belirli meydanlara birer Halk Kürsüsü konulması kararlaştırılmıştır. Halk Kürsülerinde konuşacakların saygısızlık olarak anlaşılabilir tutum ve davranışlardan veya sözlerden kaçınmalarını sağlamak için gerekli hassasiyetin gösterilmesinin gerektiği vurgulanmıştır (Hizmet, 27 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Komite’nin aldığı kararlar arasında şunlar vardır: Bayramın üç günü bütün dükkânların ve ticari kuruluşların kanununun buyurduğu üzere kapalı tutulmasının sağlanması; bütün yurttaşların bayramın devam ettiği üç gün en temiz ve en yeni kıyafetlerini giymelerinin temini; Cumhuriyet Bayramı gecesinde toprak alma merasiminin gerçekleştirilmesi ve bu toprağın Ankara’daki Yüksek Komisyona gönderilmesi; bayram günlerinde ve gecelerinde bütün resmi binaların, mekteplerin ve ticarethanelerin bayraklarla, defne dallarıyla, yeşilliklerle, kırmızı beyaz kurdelelerle, fenerlerle süslenmelerinin temini; vatandaşların kalplerinin üzerine gelecek şekilde elbiselerine bayrak takmalarının sağlanması; bayram süresince ulaşım ücretlerinin yarıya düşürülmesi ve uymayanların cezalandırılması; hayır cemiyetlerinin rozet dağıtarak bağış toplamalarına yardımcı olunması; havai fişeklerin atılması; Cumhuriyet meydanına, üzerinde “İzmir Onuncu Cümhuriyet Bayramını candan coşkunluklarla bu meydanda kutladı. 29 Teşrinievvel 1933” yazılı bir taş dikilmesi; geçit resmi düzenlenmesi; uçakların gösteri uçuşu yapmaları; Ankara ve İstanbul radyoları ile ortak yayın yapılması; ilk top sesi işitildiğinde inkılap uğruna canını verenler için saygı duruşu yapılması; birinci gün akşamı askerler tarafından meşaleli yürüyüş alaylarının düzenlenmesi; halk tarafından vapur gezileri tertip edilmesi; Menemen’de Kubilay Anıtının açılışının gerçekleştirilmesi; Eşrefpaşa’da pazar yeri açılışının gerçekleştirilmesi; şehit düşen tayyarecilerin kabrine çelenk konulması; Çorakkapı’daki parkta çocuk bahçesinin açılışı; Ziraat Vekâletine ait İzmir Hayvanat

Laboratuvarının açılışı; Karşıyaka’da Soğukkuyu Kemalpaşa İlk Mektebinin açılışı; Cumhuriyet Kız Enstitüsü’nün açılışı; ilk gün akşamı Valilik binasında büyük bir balo tertip edilmesi; özel salonlarda ve mekânlarda Cumhuriyeti, Atatürk’ü, İnkılapları konu edinen konferanslar verilmesi; meydanlarda şiirler ve destanlar okunması; bayram günlerinde “*Güzel Günler Mecmuası*” çıkarılması; Cumhuriyet Marşı’nın sıklıkla ve hep bir ağızdan büyük bir coşkuyla okunmasının temini; Marşın düzgün okunması için Halkevinin kurslar düzenlemesi; Cumhuriyet Marşının, İzmir ve Manisa’daki mahkûmlara ezberletilmesi; bayramın ikinci ve üçüncü günlerinin akşamlarında Halkevinde temsiller verilmesi; 9 Eylül panayırı pavyonlarında okullar sergisi açılması ve sergide Cumhuriyet ve İnkılap eserlerinin halka gösterilmesi; yeni yolların açılış törenlerinin tertip edilmesi... (Akşam, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2; Akşam, 31 Teşrin-i Evvel 1933, s. 7; Vakit, 20 Teşrin-i Evvel 1933, s. 8; Vakit, 25 Teşrin-i Evvel 1933, s. 9). Alınan tüm bu kararlar bayram günlerinde titiz bir şekilde uygulamaya aktarılmış ve coşku ile gerçekleşen tören ve kutlamalar planlandığı gibi yerine getirilmiştir.

Taşrada Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları

Üç büyük şehrin dışındaki tüm diğer şehir, ilçe ve kasabalarda ve hatta köylerde de kutlanması istenen ve programlanan Cumhuriyet’in onuncu yılı kutlamalarının nasıl gerçekleştiği, gazetelerin değişmeyen haber konularından biri olmuştur. Gerek kutlama

hazırlıkları aşamasında gerekse 29 Ekim gününde ve takip eden günlerde kutlamaların nasıl gerçekleştirileceği yahut gerçekleştiği sürekli ve detaylı bir şekilde haber yapılmıştır. Gazeteler Ankara, İstanbul ve İzmir dışında Artvin, Sivas, Çorum, Muş, Bursa, Ordu, Bandırma, Sinop, Giresun Samsun, İzmit, Polatlı, Osmaniye, Keskin, Haymana, Çankırı, Nevşehir, Turgutlu, Çanakkale, Nizip, Urfa, Gönen, Çankırı, Edirne, Uzunköprü, Mersin, “Diyarbakır”, Bolu, Antalya, Siirt, Afyon, Artvin, Rize “Elaziz”, Kastamonu, Merzifon, Trabzon’daki (Vakit, 1 Teşrin-i Sani 1933, s. 6; Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6; Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933,

s. 3; Milliyet, 2 Teşrin-i Sani 1933, s. 5; Cumhuriyet, 2 Teşrin-i Sani 1933, s. 6; Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 6) kutlama törenlerini detaylı bir şekilde haberleştirmişlerdir. Halkın coşku ile törenlere katılımına vurgu, neredeyse tüm haberlerin ortak konusudur. Yaşanan coşkunun detayları ön plana çıkarılarak, halkın Cumhuriyet’e sadakatının ne kadar güçlü olduğu gösterilmeye veya vurgulanmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet’in onuncu yılı kutlamalarının başta gazete haberleri olmak üzere, konu ile ilgili resmî belgeleri ve tarihi kaynakları da dikkate alarak, taşrada nasıl gerçekleştiği ile ilgili bilgiler incelendiğinde, örnek olarak bazı şehirlerle ilgili bilgiler şu şekildedir: Niğde konunun önemli örneklerinden biridir. *Niğde* gazetesinin farklı günlerdeki haberlerinden öğrendiğimize göre (Niğde Gazetesi, 9 Teşrin-i Evvel 1933, 6 Teşrin-i Sani, 13 Teşrin-i Sani, 20 Teşrin-i Sani 1933), hep birlikte söylenmesi istenen Cumhuriyet Marşını ezberlemek ve güzel bir şekilde okunmasını sağlamak için Niğde Halkevinde haftanın dört günü; Pazar, Salı, Perşembe ve Cuma günleri provalar yapılmıştır. Musiki komitesi başkanı Cafer Bey, Cumhuriyet Marşını ezberleme ve okuma çalışmalarının başarılı olması için faaliyetleri titizlikle bizzat takip etmiştir. Hiç kimse herhangi bir aksaklıkla karşılaşmak istememektedir. Belediye, sokaklara asılacak fener, bayrak ve grafik işlerini üstlenmiş durumdadır. Ahaliden, şehrin istasyon tarafına bakan kısmındaki evlerini kireçle boyamaları istenmiştir. Muhtarlıklara verilen talimatla maddi durumu iyi olmayanların belediyeye başvurarak kireç alıp, evlerinin badana etmeleri istenmiştir. Sokaklar titiz bir şekilde temizlenmiştir. Onuncu yıldönümü kutlamalarının hazırlık aşamasında Ankara’dan Niğde Halkevine on beşe yakın eser gelmiş, bunlardan *İstiklal*, *İnkılâp*, *Cumhuriyet Yolunda*, *Kahraman* ve *Köy Muallimi* isimli piyesler seçilerek bayramda sahnelenmesine karar verilmiştir.

Bayram kutlamaları Niğde’de sabah saat dokuzda, *İstiklal Marşı*’nın ve Cumhuriyet Marşı’nın peş peşe ve hep bir ağızdan okunmasıyla başlamıştır. Daha önce Halk Kürsüsünde konuşma yapmak için ismini yazdırmış olanlardan seçilen konuşmacılar “*Gazi ve Yarattığı İş*” başlığı altında “on sene öncesi” ile “bugünü” karşılaştıran konuşmalar yapmışlardır. Konuşmaların hepsi, geçmişin geriliğini, yoksulluğunu, zorbalığını, kötülüğünü, çirkinliğini, cehaletini, kabalığını, yöneticilerin ahlaksızlıklarını... dile getirmişlerdir. Buna karşılık Cumhuriyet sayesinde erişilen ilerilik, zenginlik, hakkaniyet, iyilik, güzellik, ilim, nezaket, yöneticilerin halk adamı oluşu... büyük bir gururla dile getirilmiş ve hatta haykırılmıştır. Geçit töreninin tamamlanmasından sonra kalabalık yürüyerek stadyuma geçmiş, stadyumdaki gösteriler izlenmiştir. Bu arada birkaç uçak Niğde semalarında uçuş yapmış, halk büyük bir gururla onları seyretmiş ve alkışlarla selamlamıştır. İkinci gün kutlamaları sabah dokuzda başlamış, Cumhuriyet Meydanı’nda toplanan halk, bayram konuşmalarını dinlemiştir. Yardım cemiyetleri, resmî ve gayri resmî kuruluşlara yardımlarda bulunmuşlar, yardım derneklerinden Hilal-i Ahmer Cemiyeti üyeleri onuncu yıl kutlamalarına atfen yoksul hastaları ziyaret ederek gerekli tedavileri yaptırmış, ilaç dağıtmışlardır. Okullarda yapılan temsillerle Cumhuriyet’in on yıllık serüveni canlandırılmıştır. Akşam saat beşte bayram kutlamalarına katılan seksen kadar davetliye ziyafet verilmiştir. Akşam, Halkevinde günün anlam ve önemini anlatan *Mavi Yıldırım* adlı piyes sahnelenmiştir. Kutlamaların üçüncü günü yine saat dokuzda toplanılmıştır. Halk Kürsüsünden yapılan konuşmalar dinlenmiştir. Halk bir kez daha Cumhuriyet sayesinde kavuştuğu özgürlüğü, zenginliği, mutluluğu, güvenliği... dinlemiş, daha sonra Halkevindeki

Köycülük şubesinin ve askeri kışlanın açılışı gerçekleştirilmiştir. Saat ikide Ulukışla-Niğde-Kayseri demiryolu hattının açılış töreni yapılmıştır. Akşam ise balo ve fener alayının yapılması ile Niğde de düzenlenen onuncu yıl kutlamaları büyük sevinç ile tamamlanmıştır⁹.

Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü kutlamalarının taşrada nasıl gerçekleştiğiyle ilgili olarak dikkate alacağımız ikinci şehir Edirne’dir. “Güzel yurdumuzun batı bekçisi” olarak nitelenen Edirne’de Vali Özdemir Bey’in başkanlığında bir kutlama komisyonu oluşturulmuştur. Şehrin “şan ve şerefine uygun” (Milli Gazete, 11 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) bir program oluşturabilmek için Vali’nin başkanı olduğu komisyon haftada iki-üç defa toplanmış, işleri başarıyla yürütmek için komisyonlar oluşturulmuş, kutlama törenlerinin detayları belirlenmiştir. Yüksek Komisyon tarafından gönderilen veya bildirilen destanlar, piyesler, afişler ve diğer basılı evraklar hiç vakit kaybetmeden ilgili yerleşim birimlerine gönderilmiş ve gerekli hazırlıkların yapılması istenmiştir. Bayram günlerinde uçakların gösteri uçuşu yapacakları; memurların, askerlerin, polislerin, öğrencilerin ve halkın ortak katılımıyla hep birlikte İstiklal marşı ve Cumhuriyet marşı söyleneceği; Halk kürsülerinin kurulacağı; resmi dairelerin ve işyerlerinin üç gün süreyle kapalı tutulacağı yapılan duyurular arasındadır. Halka “Evlerinizi, dükkanlarınızı ve mağazalarınızı bayraklarla, fenerlerle ve yeşilliklerle süsleyiniz” (Millî Gazete, 11 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) çağrısı yapılmış, bu kapsamda tüm resmi ve özel iş yerlerinin bayraklarla, fenerlerle süslenmesi istenmiştir. Çok önemsenen Halk Kürsülerinden birinin belediye bahçesinde, diğerinin ise Halkevi okuma odası önünde kurulacağı haber edilmiştir. Duyuruya göre 18 yaşını dolduran her vatandaş, daha önceden Edirne Fırka idare heyeti başkanlığına başvurarak adını yazdırarak bu kürsülerden konuşma hakkını kazanabilecektir. Bu şekilde isim yazdırmayan fakat konuşma yapmak isteyenler, kürsü yanında durarak, kürsü başındaki yetkililerden aldığı izinle konuşmasını yapabilecektir. Halk Kürsülerinden konuşma yapma saatleri bayramın birinci gününde saat 15-17 arası, ikinci ve üçüncü günlerde ise 9-12 ve 14-17 arası olarak belirlenmiştir (Milli Gazete, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 5). Şehrin çeşitli yerlerinde, Halkevinde, Belediyede müzik programları düzenleneceği, şenlik fişekleri atılacağı, halk kürsüsünde konuşmalar yapılacağı Edirne’de yayınlanan *Millî Gazete*’nin o günlerdeki öncelikli haber konuları arasında yer almıştır. Kusursuz bir seslendirme için *Cumhuriyet Marşı* her gece saat sekizden itibaren Yekta Bey tarafından halka öğretilip, geç saatlere kadar uzayan provalar yapılmıştır. Ankara’daki törenlere katılmak için Edirne’den 24 Ekim’de yola çıkacak 300 izci belirlenmiş ve bunların yol hazırlıkları yapılmıştır (Milli Gazete, 19 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2). 22 Ekim gününü takiben taklar kurulmaya başlanmıştır. Her yerde olduğu gibi Edirne’de de törenlerin Mustafa Kemal Atatürk’ün sabah saat 10:00’da yapacağı radyo konuşması Cumhuriyet meydanına kurulan radyodan dinlendikten sonra başlayacaktır (Milli Gazete, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). Edirne’deki Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamaları, planlandığı gibi gerçekleştirilmiş, Edirne halkı şehirlisinden köylüsüne, okumuşundan okur-yazar olmayanına, çocuğundan yaşlısına kadar herkes *Cumhuriyetin kazandırdıklarını* üç gün süreyle işitme ve okuma imkânı elde etmiştir.¹⁰

Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamaları Ankara, İstanbul ve İzmir’in yanı sıra diğer şehirlerde de büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. Niğde ve Edirne örneklerinden de anlaşıldığı üzere kutlama programları yaklaşık benzer niteliktedir. Her yerleşim biriminde *Cumhuriyet Marşı* eşliğinde Cumhuriyetin kazanımlarını dile getiren konuşmalar yapılmıştır. Herkes planlanan tüm faaliyetlerin kusursuz uygulamaya konması için özel bir çaba içerisinde olmuştur. Örneğin Alpullu şeker fabrikası müdürü Şefik Bey, fabrikada çalışan 1500 işçinin

⁹ Detaylı Bilgi İçin Bk. Gülin Öztürk, “Niğde’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1926-1948)”, Gaziantep University Journal Of Social Sciences, 2015, C. 14, S.3, 585-599.

¹⁰ Konuya İlişkin Detaylı Bilgi İçin Bk. Nurten Çetin, “Edirne’de Cumhuriyetin Onuncu Yılı Kutlamaları”, 9. Uluslararası Atatürk Kongresi. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2021, s. 1987-1714.

Cumhuriyet Marşını ezberlemelerini sağlamıştır (Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2). Konuşmalarda Cumhuriyet öncesinin karanlığına, zulmüne, zorbalığına, cehaletine, geriliğine dikkat çekilirken; bunlar üzerinden Cumhuriyet’in aydınlığı, ışığı, bilgisi, ileriliği daha bir parlatılmıştır. Örneğin Gaziantep’teki törenlerde “yüzlerle sene baykuşlar gibi milletin başında tüneyerek varlığını emmiş ve yurdu harabeye, mezara çevirmiş olan halife ve sultanların zulümleri ve zorbalıkları” (Cümhuriyet, 29 Birinci Teşrin 1930) dilendirilmiştir. Mardin Valisi ise bayram sabahı hükümet konağının önünde yaptığı konuşmada, “Cümhuriyet idaresinin gösterdiği ümran ve terakkiden ve saltanat idaresinin fenalıklarından bahis bir nutuk irat etmiştir” (Hâkimiyeti Milliye, 1 Teşrin-i Sani 1928, s. 2). Maraş’taki kutlamalarda ise Muallim Adile Necla isimli bir öğretmen tarafından daha sonra Maraş Vilayet Gazetesinde de yayınlanacak olan bir şiir okunmuştur (Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933, s. 4). Bir “kurtuluş” öyküsünün anlatıldığı şiirde ve yapılan diğer konuşmalarda hemen tek ortak nokta saltanat rejimi ve bu rejim altında sultanların yapmış olduğu “fenalıklar” ile “Gazi Baba” ifadesi ile anılan Mustafa Kemal Atatürk’e olan bağlılığın dile getirilmesidir.

Halk Kürsüleri

Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünü kutlamak için tüm Türkiye’de kurulmuş olan Halk Kürsülerinde sadece Fırka hatipleri konuşmamış, halktan kişilerin de konuşması sağlanmış, hatta asıl amaç bu olmuştur. On sekiz yaşının üstünde “inkılaplara bağlı” (Hâkimiyet-i Milliye, 12 Teşrin-i Evvel 1933, s.1; Cümhuriyet Hâkimiyet-i Milliye, 21 Birinci Teşrin, 1933, s. 1-5) her vatandaşın konuşabilmesi istenmiştir. Trafığın akışını etkilemeyecek meydanlarda, yerden en az yarım metre yükseklikte kurulan Halk kürsülerinin üzerine “Cümhuriyet Halk Fırkası Halk Kürsüsü” levhası ile Fırka bayrağı asılmıştır. Bu kürsülerde, “Cümhuriyet” ve “İnkılâp” konularında konuşmak isteyen vatandaşların bayramın birinci günü öğleden sonra saat 14.00’te başlayarak gün batımına kadar, ikinci ve üçüncü günlerde ise saat 9’dan gün batımına kadar konuşmasına izin verilmiştir. Bu konuda bir gazete haberi şöyledir: “Bu kürsülerde, 18 yaşından yukarı, kadın ve erkek her yurttaş cumhuriyet ve inkılâp mefhumları içinde kalan Millî Hâkimiyet ve İstiklali sayısız iyiliklerine dair olan ve on senelik millet hâkimiyetine müstenit Cumhuriyet idaresinin yüksek eserlerini sayan gösteren hitabeler, konferanslar, şiirler, destanlar söylenip okunabilirdi” (Yeni Adana, 29 Teşrin-i Evvel 1933, s. 2; Yeni Adana, 4 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1).

Hemen tüm şehirlerin ana meydanlarına kurulan Halk kürsüleri ile devlet-halk, rejim-halk kaynaşması amaçlanmıştır. Takip eden yıllarda da bu uygulamaya devam edilmiştir (Ulus, 8 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1). 1937’nin Cumhuriyet Bayramı’nda, Ankara’daki Halk Kürsülerinden birinden yapılan konuşma, hedeflenen amacın gerçekleştiğini göstermesi açısından önemli örnektir. Ulus gazetesinin haberine göre konuşmacılardan birisi “Bugün bütün Türk milleti, gözleri sevinçle dolu, göğsü gururla kabarmış, boyunca evlat yetiştiren bir ana gibi, on beşine basan Cümhuriyeti bağrına basıyor, bayram ediyor. Ve Cümhuriyet, bu on beş yaşındaki ilâh çocuk önünde düzlüğe yaklaşan yokuşu güvenle süzerek anasına şefkatle bakan bir oğul gibi Türk milletine kollarını açmış gülümsüyor” (Ulus, 31 İlkteşrin 1937, s. 2) demiştir. Halk Kürsülerinin taşrada nasıl bir iş gördüğünün anlamak için Halk kürsüsünde konuşmak isteyenlerin sayısı önemlidir. Örnek olarak Adana dikkate alınır, Halk kürsüsünde konuşma yapmak için Adana’da iki yüz kişinin isim yazdırmış olması (Yeni Adana, 24 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1), Halk kürsülerinin yüksek ilgi gördüğünün önemli bir delilidir.

Sonuç

Cumhuriyet Bayramları yeni ve genç devletin tercihlerini, istikametini ve “her gün bir adım daha öne giden ilerleyişini” halka ve hatta tüm dünyaya göstermenin önemli bir göstergesi olarak görülmüştür. Bu durum özellikle ilk yıllarda en üst düzeydedir. Fakat özellikle bir kutlama tüm diğerlerinden daha önemli kabul edilmiştir. Bu, Cumhuriyet’in onuncu yıl

kutlamalarıdır. Cumhuriyet liderleri, sivil ve asker bürokratlar, yazarlar, gazeteciler, öğretmenler, öğrenciler onuncu yıl kutlamalarına özel bir önem vermiş, halkı da bu konuda motive edebilmek ve böylelikle coşkusu en üst düzeye çıkmış bir kutlama gerçekleştirebilmek için özel bir çaba sarf etmişlerdir. Onuncu yıl kutlamalarında, dönemin en önemli iletişim aracı olan gazetelerin rolü oldukça önemli ve büyüktür. 1933 yılının Cumhuriyet Bayramı üzerinden Cumhuriyet’in erdemlerini, Cumhuriyet rejiminin faydalarını anlatma işine gazeteler büyük bir istekle katılmışlardır. Vatandaşlar, esasta 3 gün, ancak diğer etkinliklerle büyük şehirlerde 23 gün süren kutlama günleri boyunca yazılı, sözlü ve görsel araçlarla, ekonomiden kültüre, güvenlikten ulaştırmaya, spordan ticarete kadar, hayatın tüm alanlarında Cumhuriyet’in, tüm rejimlerden daha üstün olduğuna ikna edilmeye çalışılmıştır. Gazeteler yazılarıyla ve fotoğraflarla bayram coşkusuyla eşlik edip, yazarlar halkı inkılaplar konusunda daha da bilinçlendirme sorumluluklarını yerlerine getirme çabası içinde olmuşlardır. Hatta Anadolu gazetesinin yazarlarından Kemal Kâmil ilginç bir isteğini dile getirmiştir. Yazısında, Kurban ve Ramazan gibi dini bayramların arife günü olduğu halde, Cumhuriyet Bayramı gibi “en büyük ve kutsal bayramın” arife günü olmamasının bir eksiklik olduğunu belirtmiş ve “Ben bu ulu bayrama birde arife günü isterim” (Anadolu, 11 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) demiştir. Anadolu’nun yazarlarından Refik Şevket İnceoğlu ise “Tam on senedir Cümhuriyet idaresi hayatını yaşıyoruz. Yaptıklarımızı ve gördüklerimizi sayarak yalnız teselli bulamayacağız. Fakat daha yapmak istediklerimizi düşünerek cumhuriyete dört elle sarılacağız. Bize vatan veren, vicdanımızda milli duygular yaratan, tam medeni bir insan ve millet olduğumuzu bize hissettiren Cümhuriyet idaresi önünde her vatandaşın görevi hürmetle eğilmek ve ona candan bağlanmaktır” (Anadolu, 11 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) dediği bir yazı kaleme almıştır. Gazeteler “Vali Paşa” Kazım Özalp’ın “On yılı yüzyıllara sığdıran Cümhuriyet Türkünün, Gazi neslinin bundan sonra neler yaratacağını bilmek ve haykırmak çetin değildir. Gazinin kurduğu sarsılmaz temel üstünde inkılap çocuklarının çizdiği, beslediği emeller engindir” (Anadolu, 11 Teşrin-i Evvel 1933, s. 1) tespitlerine Cumhuriyet’in faziletini ifade eden sözlerine, sayfalarında genişçe yer vermişlerdir.

Cumhuriyet’in onuncu yıl kutlamaları birçok bakımdan önemli bulunmuş ve bu doğrultuda kutlamalara özel bir önem atfedilmiştir. Söz konusu özel önem ve anlamın hem dahili hem de harici birçok sebebi vardır. Fakat bir özellik her kesime verilmek istenen mesajın ortak yönünü oluşturmaktadır. Bu ise, on yıl önce kurulduğunda hakkında hiç iyi düşüncelerin, gelişip-büyüyeceğine dair ümitlerin olmadığı bir rejimin on yıl gibi kısa sürede ne kadar yerleşik, sağlam ve büyük işler yaptığının ortaya konmasıyla ilgilidir. Bu amaçla planlamalar yapılmış ve kutlama törenlerin her detayı titiz bir şekilde düşünüldüğü uygulamaya konmuştur. Cumhuriyet ilkelerini benimsetmek ve pekiştirmek için halkı bilgilendirme ve bilinçlendirme çabalarına özel bir önem verilmiştir. Cumhuriyet liderleri, amaca ulaşmak açısından sadece devletin değil, aynı zamanda halkın da sürece iştirak edip, sorumluluk üstlenmesini çok önemsemişlerdir. Kutlama törenleri planlandığı gibi gerçekleştirilmiş ve süreç bu şekliyle tamamlanmıştır.

Kaynakça

- 150 Mahkûm, 400 Kadar Mevkuf Tahliye Edilecek, Milliyet, 27 Teşrin-i Evvel 1933.
- 1937 Cumhuriyetin İlânı Yılı Dönümünde İstifade Edilecek Halk Kürsüleri Talimatı, Ulus Basımevi, Ankara, 1937.
- Adliyedeki Süs, Camide Kurulacak Mahyalar, Vakit, 23 Teşrin-i Evvel 1933.
- Af Kanununun Bugün Çıkması Muhtemel, Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Af Layihası Meclis'e Verildi, Cumhuriyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Ahmet Refik, "Gazi Mustafa Kemal", Cumhuriyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933.
- Ankara Görülmemiş Bir Gün Daha Yaşadı, Milliyet, 30 Teşrin-i Evvel 1933.
- Ankara İnsana Parmak Isırtacak Bir Halde, Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Ankara'da Bayram, Vakit, 30 Teşrin-i Evvel 1933.
- Ankara'da Cümhuriyet Bayramı, Vakit, 1 Kasım 1933.
- Ankara'ya Gönderilmek Üzere İstanbul'un Toprağı Törenle Alınmış, Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933.
- Ankara'ya Tehacüm Şimdiden Başladı, Cumhuriyet, 17 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayram Anadolu'da Nasıl Geçti? Milliyet, 2 Kasım 1933.
- Bayram Hazırlıkları, Hizmet, 27 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayram Hazırlıkları, Millî Gazete, 11 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayram Kutlandı, Akşam, 30 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayram Programı, Hâkimiyeti Milliye, 27 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayrama Üç Gün Kaldı, Cumhuriyet, 25 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayramda Radyo, Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayramda Tayyareler 50 Milyon Kâğıt Atacaklar, Cumhuriyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayramımız Hariçte de Kutlandı, Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayramın 3. Üncü Günü De Her Yerde Aynı Hararet ve Heyecanla Tes'it Edildi, Cumhuriyet, 1 Kasım 1933.
- Bayramın Filmi, Akşam, 29 Teşrin-i Evvel 1933.
- Bayramın İkinci Günü, Ulus, 31 İlkteşrin 1937.
- Bayramın Son Günü, Cumhuriyet, 1 Kasım 1933.
- Bayramın Son Günü, Vakit, 1 Kasım 1933.
- Behnan, E. (1934). *Cumhuriyetin Onuncu Yılı Dönümü Ankara'da Nasıl Kutlandı*. Hâkimiyet-i Milliye Matbaası.
- Beyazıt Meydanının Adı Cumhuriyet Meydanı Oldu, Cumhuriyet, 24 Teşrin-i Evvel 1933.

Beyazıt Meydanının İsmi Dünden İtibaren Cumhuriyet Meydanı Oldu, Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933.

Büyük Bayram İçin Geniş Hazırlıklar Yapılıyor, Milliyet, 10 Teşrin-i Evvel 1933.

Büyük Bayram İçin, Vakit, 25 Teşrin-i Evvel 1933.

Büyük Bayram Nasıl Tesit Edilecek, Cumhuriyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933.

Büyük Bayrama Ait İhtisaslar, Cumhuriyet, 2 Kasım 1933.

Büyük Bayramı Nasıl Kutlulayacağız, Hâkimiyeti Milliye, 13 Teşrin-i Evvel 1933.

Büyük Bayramımızda, Vakit, 25 Teşrin-i Evvel 1933.

Cenap Şahabettin, “Anlı ve Şanlı Yıl”, Cumhuriyet, 1 Teşrin-i Sani 1933.

Cumhuriyet Bayramı Nasıl Kutlanacak? Milli Gazete, 9 Teşrin-i Evvel 1933.

Cumhuriyet Bayramı Programını Neşrediyoruz, Milliyet, 24 Teşrin-i Evvel 1933.

Cumhuriyet Devrinde İzmir, Akşam, 31 Teşrin-i Evvel 1933.

Cumhuriyetimiz 11 Yaşına Bastı, Cumhuriyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933.

Cumhuriyetin 10. Yıldönümü İçin, Cumhuriyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933.

Cumhuriyetin 14’üncü Yıldönümünü Ankara’da Kutlama Programı, Ulus, 28 Teşrin-i Evvel 1933.

Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, Hâkimiyeti Milliye, 1 Teşrinisani 1928.

Cumhuriyet Bayramı, Maraş Vilayet Gazetesi, 29 Teşrinievvel 1934.

Cumhuriyet Bayramında, Hâkimiyet-i Milliye, 12 Teşrin-i Evvel 1933.

Cumhuriyet Halk Fırkası Halk Kürsüleri, Hâkimiyet-i Milliye, 21 Birinci Teşrin, 1933.

Cumhuriyet, Gaziantep, 29 Birinci Teşrin 1930.

Çetin, N. (2021). Edirne’de Cumhuriyetin Onuncu Yılı Kutlamaları. E. Ünlan & A. Tokur (Ed.), 9. *Uluslararası Atatürk Kongresi* içinde (s.1687-1714). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. <https://doi.org/10.51824/978-975-17-4794-5.58>

Deniz ve Hava Kuvvetlerimizin Bayramda Vazifeleri, Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933.

Dış Memlekette Büyük Bayram, Milliyet, 20 Teşrin-i Evvel 1933.

Dost Rusya’nın Selamlarını Getiren Yüksek Misafirlerimiz Bugün Geliyorlar, Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.

Dün 120 Kadar Mahkûm ve Mevkuf Salıverildi, Milliyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933.

Dün Şehrimizde Yeni Açılan Müesseseler, Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933.

Dün Üniversitede Canlı Merasim Yapıldı, İlk Konferanslar, Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.

Dün Yapılan Açılma Merasimi, Vakit, 1 Kasım 1933.

Edirne’de ve Bütün Trakya’da Hummalı Bir Hazırlık Var, Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.

- Edirne'den 300 İzci Gidiyor, Milli Gazete, 19 Teşrin-i Evvel 1933.
- Edirneliler, Milli Gazete, 11 Teşrin-i Evvel 1933.
- Edirneliler, Milli Gazete, 29 Teşrin-i Evvel 1933.
- Elçiliklerdeki Ziyafetlerde Reiscumhur ve Nazırlar Bulundular, Milliyet, 1 Teşrin-i Sani 1933.
- En Büyük Bayramımız Yarın, Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933.
- Enver Behnan, İnkılâp Ötkünçleri, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.
- Fakültelerde On Sene, Milliyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933.
- Florinli Nazım, "Alkış ve Şükran Sesi", Milliyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933.
- Gazi Hz.lerinin Riyasetlerinde Mühim Bir İctima Yapıldı, Cumhuriyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Gazinin Nutku, Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933.
- Güzel Aydınımızda, Vakit, 25 Teşrin-i Evvel 1933.
- Halk Hatiplerimize Ait Vazifeler ve Zaman Taksimleri, Milli Gazete, 29 Teşrin-i Evvel 1933.
- Halk Kürsülerinde. Bu Kürsülere Çıkacak Olan Yurttaşlardan Bir Ricamız, Yeni Adana, 24 Teşrin-i Evvel 1933.
- Halk Kürsüsü, Yeni Adana, 4 Teşrin-i Evvel 1933.
- Hazırlıklar Bitti, Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Hazırlıklar Hummalı Bir Şekilde Aldı, Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Hediye Edilen Tayyareler, Milliyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933.
- İlk Mekteplerde, Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933.
- İnönü, İ. (1987). *Hatıralar*. Bilgi Yayınları.
- İstanbul Civarı Köylüleri, Vakit, 2 Kasım 1933.
- İstanbul Dün de Büyük ve Eşsiz Bayramı Coşkun Bir Surette Kutlulanmıştır, Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933.
- İstanbul'un Her Tarafından Yüzlerce Tak Yükseldi, Milliyet, 28 Teşrin-i Evvel 1933.
- İzciler Bu Akşam Gidiyor, Milliyet 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Koçak, C. (1987). Cumhuriyetin Onuncu Yılı Kutlamaları. *Tarih ve Toplum*, 8(46), 36-42.
- Kubilay Abidesi, Akşam, 29 Teşrin-i Evvel 1933.
- Kutlama Yüksek Komisyonu, Onuncu Yıl Rehberi 1923–1933, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1933.
- Meclis Gazi Hz.nin Yeni ne Tarihi Hitaplarıyla Dün Açıldı, Milliyet, 2 Kasım 1933.
- Meclis'e Verilen Umumi Af Kanununun Metni, Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.
- Memleket Dışındaki Merasim, Cumhuriyet, 1 Teşrin-i Sani 1933.
- Memlekette Bayram, Vakit, 1 Kasım 1933.

Millet Meclisinde Bayram Masarifi İçin Bir Kanun Çıktı, Hâkimiyeti Milliye, 13 Teşrin-i Evvel 1933.

Ondokuz Tayyaremiz Geldi, Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.

Onuncu Yıl Bayramına Maarifin Hazırlığı, Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933.

Onuncu Yılın Bayramı, Milliyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933.

Öztürk, G. (2015). Niğde’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1926-1948), *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 14(3), 585-599.

Peyami Safa, “Durmayalım Düşeriz”, Cumhuriyet, 1 Kasım 1933.

Programın İkinci Kısmı da Tespit Edildi, Milliyet, 25 Teşrin-i Evvel 1933.

Radyo, Milliyet 26 Teşrin-i Evvel 1933.

Reisicumhur’un Bayram Hitabı, Anadolu, 22 Teşrin-i Evvel 1930.

Reisicümhur Hz.Nin Yıllık Nutukları, Vakit, 2 Kasım 1933.

Rus Heyeti, Vakit, 28 Teşrin-i Evvel 1933.

Rusya’dan Gelecekler Bu Sabah Şehrimizde, Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933.

Sadri Etem, “Bırakın Gençler Söylesinler”, Vakit, 20 Teşrin-i Evvel 1933.

Salman Bolat, B. (2012). *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923–1960)*. Atatürk Araştırma Merkezi.

Sınmaz-Sönmez, C. (2004). Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (33-34), 89-101.

Sularımızda Bayram, Vakit, 26 Teşrin-i Evvel 1933.

Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2000.

Trenlerde Tenzilat Yapılıyor, Milli Gazete, 16 Teşrin-i Evvel 1933.

Türk Köylüsünün Sevinci, Vakit, 31 Teşrin-i Evvel 1933.

Türkiye Kültür Hareketleri ve Pratik Eğitim, Ulus, 21 Mart 1937.

Üç Bin İzci Dün İki Tirenle Ankara’ya Gitti, Milliyet, 27 Teşrin-i Evvel 1933.

Vilayetlerde Bayram, Milliyet, 31 Teşrin-i Evvel 1933.

Yani Hal Binası, Talebe Yurdu, Cumhuriyet, 2. Kasım 1933.

Yapılacak Küşat ve Temel atma Merasimleri, Cumhuriyet, 26 Teşrin-i Evvel 1933.

Yıldönümü İçin Seferberlik, Vakit, 20 Teşrin-i Evvel 1933.

Yılmaz, M. (2002). *İngiliz Basını ve Atatürk’ün Büyük Türkiye’si*. Phoenix Yayınları.

Yunus Nadi, “Türkün Kulağına Akseden Ses: Kalk Kurtulacaksın”, Cumhuriyet, 29 Teşrin-i Evvel 1933.

Yurttaşlara, Yeni Adana, 29 Teşrin-i Evvel 1933.

Yüksek Komisyon Büyük Bir Gayretle Çalıştı, Cumhuriyet, 13 Teşrin-i Evvel 1933.